

Foaia Diecezană

PERIODIC DE CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
EDITAT DE EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI

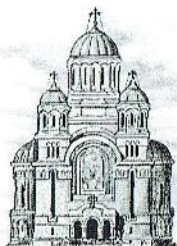
SERIE NOUĂ, Anul VII, Nr. 9-10 (79-80), Septembrie-Octombrie 2001
ISSN 1223-9461

Fondată în 1886
Episcop
IOAN POPASU

**CTITORI ȘI BINEFĂCĂTORI
AI CATEDRALEI EPISCOPALE CARANSEBEȘ – 2001**

Cont: 2511.1–39.1/ROL, B.C.R. Caransebeș

Nr. crt.	Numele și prenumele	Suma (lei)
885	Parohia Păltiniș	128.000
886	Dr. Toma Maria-Stela	100.000
887	Mura Vasile	500.000
888	Fam. Ioan și Călina Cerna	20.000.000
889	Ion Voinovi	500.000
890	Cornea Petru	100.000
891	Pr. Grama Dimitrie	3.488.710
892	Pr. Țunca Mihai	18.000.000
893	P.S. Dr. Laurențiu Streza	3.500.000
894	Hamat Petru	1.000.000
895	Pr. Itineanțu Petru	150.000
896	Roșu Lica și Moise	1.000.000
897	Scurtu Elena	500.000
898	Iovănescu Constantin	741.000
899	Stoian Nicoleta	947.310
900	Stolojescu Simion	60.000
901	Parohia Cornereva	470.000
902	Alic Daniel	1.250.000
903	Bojinescu Rostescu Dorina	300.000
904	Sârbu Doru	100.000
905	Pr. Costina Cornel	1.500.000
906	Protopopiatul Caransebeș	9.115.000
907	Cornea Ioana	100.000
908	Parohia Eftimie Murgu	900.000
909	Parohia Macoviște	1.500.000

(continuare în numerele următoare)

**EPISTOLA CĂTRE EVREI
A SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL**

CAP. 13

*Îndemn la viață creștinească
și la credință curată.*

1. Rămâneți întru dragostea frățească.
2. Primirea de oaspeți să n-o uitați, căci prin aceasta unii, fără ca să știe, au primit în gazdă îngeri.
3. Aduceți-vă aminte de cei închiși, ca și cum ați fi închiși cu ei; aduceți-vă aminte de cei ce îndură rele, întrucât și voi sunteți în trup.
4. Cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu.
5. Feriți-vă de iubirea de argint și îndestulați-vă cu cele ce aveți, căci însuși Dumnezeu a zis: «Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi».
6. Pentru aceea, având bună îndrăzneală, să zicem: «Domnul este într-ajutorul meu; nu mă voi teme! Ce-mi va face mie omul?».
7. Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința.
8. Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este același.
9. Nu vă lăsați furați de învățăturile străine cele de multe feluri; căci bine este să vă întăriți prin har inima voastră...

Colectivul redacțional:

Președinte: – P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA
Episcopul Caransebeșului
Consilier editorial: – Prof. Daniel Aron Alic
Membri: – Prot. Dr. Vasile Petrica
– Pr. Prof. Dr. Sorin Cosma
– Pr. Prof. Drd. Ionel Popescu
– Pr. Teodor Dănuț Coste
Tehnoredactor: – ing. Cristian Frențiu

Tehnoredactare computerizată și tipărire:

TIPOGRAFIA DIECEZANĂ
1650 – CARANSEBEȘ
Str. Mihai Viteazul nr. 11
tel.: 055/516412, fax: 055/516402
e-mail: episcop@cs.ro

VIII

EXPLICAREA SFINTEI LITURGHII

A. PROSCOMIDIA

1. Denumirea și actele ei principale

Proskomidia, ca rânduială liturgică, este prima parte a Sfintei Liturghii, în cadrul căreia se pregătesc, în partea de nord a Sfântului Altar, la *proskomidiar*, darurile de jertfă, pâinea și vinul, aduse de către credincioși. Denumirea ei provine din termenul grecesc προσκομίζειν — *proskomizein*, care înseamnă: a aduce, a pune înainte, a oferi (Vezi: Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Prof. Ecaterina Braniște, *Dictionar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001, p. 394–396).

Darurile de Jertfă, pâinea și vinul, folosite de Însuși Mântuitorul la *Cina cea de Taină*, în Biserica primară erau aduse de credincioși la altar și primite și așezate de către diaconi într-un loc special, numit *pastoforiu*, de unde se alegeau cele mai potrivite, în funcție de necesități și se prezentau apoi episcopului sau preotului săvârșitor, ca *ofrandă*, la începutul Liturghiei credincioșilor. Se pomeneau acum numele credincioșii, vii sau adormiți, trecute pe listele (pomelnicele) aduse împreună cu aceste daruri.

Pe parcursul dezvoltării ritualului euharistic, după secolul al VII-lea, motive practice au dus la transferarea acestui act al oferiții Darurilor și al pomenirii credincioșilor la începutul Liturghiei catehumenilor, luând naștere această rânduială specială pentru pregătirea materiei de jertfă. Dintr-un simplu act al punerii înainte a darurilor de pâine și vin s-a dezvoltat o rânduială amplă, săvârșită în taină, înaintea Sfintei Liturghii, care constă în scoaterea și pregătirea Agnețului, pregătirea potirului, scoaterea miridelor, acoperirea darurilor și rostirea rugăciunii de *afierosire* (a punerii înainte). Pe lângă rolul său practic, rânduiala proscomidiei a primit și o bogată semnificație mistico-simbolică, legată de Întrupare și Patima mântuitoare a lui Hristos.

Din pecetea marcată cu inițialele numelui Mântuitorului Hristos: IS HS NI KA, adică *Iisus Hristos Biruitorul* (νικάω — *nikao* — a învinge), a primei *prescuri* aleasă anume pentru Sfânta Jertfă, se scoate și se pregătește Agnețul, care semnifică mielul de jertfă. Numai Agnețul se va transforma în Sfântul Trup al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

După împungerea cu copia sub inițiala IS, se pregătește Sfântul Potir, turnându-se în el vin și apă, precum din coasta Mântuitorului pe cruce a curs sânge și apă.

În partea dreaptă a Agnețului, pe Sfântul Disc, se așează, apoi, *mirida* (părticică triunghiulară) a Maicii Domnului, numită *Panaghia*, scoasă din a doua *prescură*, iar în stânga sunt așezate, în trei triade, *miride* mai mici pentru *sfinți*, grupați în nouă cete, după cele nouă cete îngerești.

Din *prescura* a patra sunt scoase și așezate sub Agneț alte trei *miride* pentru conducerea bisericească, civilă și ctitori, iar apoi mici părticele (firimituri) pentru toți credincioșii vii pomeniți.

Din *prescura* a cincea se scot mici părticele pentru credincioșii adormiți în Domnul. Din *prescurile* rămase se vor scoate părticele pentru viii și adormiții înscrși în pomelnicele care însoțesc aceste prinoase.

Pe Sfântul Disc se află reprezentată, împrejurul Mântuitorului, întreaga Sa Biserică, cea biruitoare din ceruri și cea luptătoare, de pe pământ. În momentul prefacerii Sfântului Agneț în Trupul lui Hristos se va realiza „*triumghiul comuniunii sfinților*”, legătura dintre noi, credincioșii, și Hristos, prin mijlocirea Maicii Domnului și a sfinților. În această mijlocire sunt cuprinși și cei adormiți care se pomenește.

2. Semnificația mistagogică și simbolică a Proscomidiei

Simbolismul Sfintei Liturghii are la bază prezența reală a lui Hristos în cadrul slujbei divine (*realismul liturgic*), care culminează prin prezența Sa în Sfânta Euharistie și se împlinește prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Său, la masa Împărăției.

Prezența reală a lui Hristos începe încă de la Proscomidie, ca o „*proprezență*”, o prezență mai puțin accentuată, care sporește gradual pe tot parcursul Sfintei Liturghii, până la prezența euharistică, cum precizează Părintele Stăniloae (*Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Craiova, 1986). Pe baza acestei realități tainice se realizează, prin actele văzute ale ritualului liturgic, o comemorare (*memorialul liturgic*) și o actualizare a evenimentelor principale din istoria mântuirii realizată prin Hristos.

Ca pregătire a Darurilor pentru Sfânta Jertfă, Proscomidia are și un caracter *sacrificial*, de aceea alături de simbolismul legat de Întrupare este prefigurată și Patima Mântuitorului, întruparea fiind premiza mântuirii. Aceasta a fost sugerată prin vechea reprezentare iconografică a Sfântului Prunc în Potir.

⇒ Scoaterea Agnețului simbolizează nașterea Mântuitorului, iar prescurea pe Fecioara Maria din care S-a întrupat. Masa proscomidiarului devine Betleemul și Sfântul Disc peștera, ieslea în care S-a născut Hristos. Steluța simbolizează steaua vestitoare, acoperămintele, scutecele în care a fost învelit Pruncul Divin, iar tămâierea, darurile aduse de magi. Acoperirea Darurilor și rămânerea lor la proscomidiar până la vohodul mare simbolizează perioada de taină a Mântuitorului, până la începerea activității Sale publice.

Sfântul Agneț, de formă pătrată, exprimând universalitatea lucrării de mântuire, care se adresează celor patru laturi ale lumii, va deveni acum *Mielul de jertfă*, prevestit prin cuvintele profetice rostite la scoaterea sa: „*Ca un miel spre junghiere S-a adus. Și ca o oaie, fără de glas împotriva celui ce o tunde, așa nu și-a deschis gura Sa...*” (Isaia 53, 7-8).

Scoaterea și pregătirea Sfântului Agneț, tăierea miezului acestuia cruciș — *junghierea* — și *împungera* lui cu copia, care simbolizează sulița cu care a fost împuns în coastă Mântuitorul pe cruce, închipuie Patimile și moartea Domnului. Sfântul Disc devine patul pe care a fost pus trupul Domnului, coborât de pe Cruce, acoperemintele giulgiul în care a fost înfășurat, iar *Aerul*, așezat peste Daruri, piatra de deasupra mormântului. Sfântul Potir amintește de vasul cu oțet și fiere cu care a fost adăpat pe Cruce, iar vinul și apa închipuie sângele și apa care au curs din coasta Mântuitorului, devenite apoi izvoarele vieții în Hristos: apa Botezului și sângele Euharistiei (*Liturgica specială*, p. 341-343).

3. Participarea credincioșilor la săvârșirea ritualului Proscomidiei

Proscomidia se săvârșește în taină pentru că are un rol pregătitor, acțiunea ei fiind destinată materiei de jertfă, pe care o rânduiește și o ridică la calitatea de *ofrandă*, de *Cinstite Daruri*, care se vor preface în Preasfântul Trup și Sânge, în cadrul Sfintei Liturghii.

Mistagogic ea reprezintă și actualizează perioada tainică din viața Mântuitorului, de la naștere până la începerea activității Sale publice.

Deși nu este văzută și nici auzită de către credincioși, aceștia participă în mod concret la realizarea ei prin *materia de Jertfă* pe care o aduc la Altar. Pe Sfântul Disc credincioșii sunt reprezentați, împreună cu toate cererile lor, prin miride scoase pentru ei.

Ofranda credincioșilor de pâine și vin, care îi reprezintă pe ei și dragostea lor, adusă și pregătită la proscomidiar — altarul proaducerii —, intră în ofranda Bisericii, reprezentată deplin pe Sfântul Disc. Hristos, Capul Bisericii, preia această ofrandă și o oferă Tatălui în cadrul Sfintei Liturghii. Deci,

ofranda credincioșilor intră în ofranda Bisericii și devine ofranda lui Hristos, Care ne oferă pe toți Tatălui, Sfânta Jertfă săvârșindu-se în ceruri.

Pentru înțelegerea semnificației și rolului Proscomidiei în cadrul Sfintei Liturghii, slujitorii Altarului au îndatorirea de a explica această rânduială, fiind posibilă și o săvârșire a acesteia în fața credincioșilor.

4. Îmbrăcarea sfinților slujitori (preoți, diaconi, episcopi)

Pentru a putea săvârși rânduiala Proscomidiei, preotul trebuie să îmbrace toate veșmintele liturgice corespunzătoare treptei sale. Nu este permisă săvârșirea acesteia numai cu epitrahilul sau fără felon, cum fac unii slujitori din comoditate. De aceea, înveșmântarea slujitorului Sfintei Liturghii trebuie să aibă loc fie la începutul Utreniei, fie în timpul acesteia, rămânându-i însă timp suficient pentru săvârșirea Proscomidiei și a pomenirilor din cadrul acesteia. Preoții coliturghisitori se pot îmbrăca înainte de începerea Sfintei Liturghii.

Îmbrăcarea veșmintelor liturgice este precedată de rânduiala pregătitoare, săvârșită în mijlocul bisericii. Dacă slujește arhiereul, la intrarea sa în biserică, acesta se oprește în mijlocul acesteia, înconjurat de preoți și diaconi, și dă binecuvântarea mică pentru începerea *rânduiei pregătitoare*. Diaconii continuă cu rugăciunile începătoare și troparele de umilință, după care arhiereul se închină la icoanele împărătești, rostind rugăciunile: „*Preacuratului Tău chip...*” și „*Ceea ce ești izvorul milei...*”. Continuă închinarea la celelalte icoane de pe iconostas, icoana hramului și cealaltă icoană, și apoi la icoana praznicului, rostind troparele sau condacele sfinților zugrăviți și ale praznicului. Rânduiala se încheie cu rugăciunea săvârșitorului pentru sine și otpustul. Conștient de nevrednicia personală față de măreția tainei la care este chemat, săvârșitorul cere întărire de sus, spre a putea împlini „*fără de osândă*” această slujbă dumnezeiască.

Urmează apoi înveșmântarea, în altar, pentru fiecare veșmânt rostindu-se rugăciunea corespunzătoare, fiind binecuvântat și sărutat de cel ce se îmbracă. Diaconul primește binecuvântarea veșmintelor de la episcop sau preotul slujitor. După îmbrăcarea veșmintelor urmează *spălarea mâinilor*, ca semn al curăției sufletești și trupești cerută slujitorilor Sfintei Liturghii.

✙ **Dr. Laurențiu Streza,**
Episcopul Caransebeșului

**Telegrama Prea Fericii Sale
Teoctist Arăpașu,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
adresată președintelui Statelor Unite ale
Americii, George W. Bush**

„Am aflat cu adânc regret și îngrijorare de atacurile teroriste fără precedent împotriva celor două orașe americane New York și Washington DC, care au condus la o tragedie umană devastatoare. În aceste momente, împreună cu ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împărtășim imensa durere a poporului american.

Exprimând compasiunea noastră sinceră pentru Excelența Dumneavoastră și pentru poporul și țara Dumneavoastră, ne rugăm bunului Dumnezeu să odihnească în pace sufletele tuturor celor care au pierit într-un mod atât de tragic și de neașteptat. De asemenea, ne rugăm pentru mângâierea răniților și a celor care i-au pierdut pe cei dragi.

Nu există nici o religie care să justifice sacrificiul de vieți omenești în numele credinței. De aceea, tragedia care tocmai a lovit Statele Unite ale Americii este rezultatul unor minți fanatice, bolnave, fără discernământ, care nu va aduce nici o soluție la rezolvarea problemelor mondiale. În acest sens, condamnăm cu fermitate orice tip de violență și facem apel la dialog, astfel ca pacea lumii să nu fie afectată de noi conflicte care pot aduce mai multă suferință și mai cumplite distrugerii.

Ne exprimăm speranța că spiritul dragostei, bunătății și toleranței va depăși orice expresie a urii, violentei și intoleranței. Ca un exemplu concret de solidaritate cu poporul american, vineri 14 septembrie 2001, când sărbătorim *Înălțarea Sfintei cruci*, în toate bisericile și mănăstirile din România vor fi înălțate rugăciuni pentru odihna sufletelor celor care au pierit în această tragedie. În același timp, ne alăturăm rugăciunile tuturor creștinilor din lume către Dumnezeu, care e pacea noastră (*Efes. 2, 14*), sperând la instaurarea păcii în lume.”

Al Dumneavoastră sincer și
rugător către Dumnezeu,

Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

(Press Release Romanian Orthodox Church,
12 septembrie 2001)

**Telegrama papei Ioan Paul al II-lea
către președintele american
George W. Bush**

„Șocat de spaima inexprimabilă, care a cuprins în aceste zile oameni nevinovați în diferite locuri ale Statelor Unite ale Americii, datorită atacurilor teroriste inumane, doresc să asigur pe Excelența Voastră și concetățenii Dumneavoastră de compasiunea mea profundă și rugăciunile mele pentru națiunea Dumneavoastră. În aceste momente întunecate și tragice mă rog Atotputernicului Dumnezeu să dea celor morți viață veșnică și multă putere tuturor celor angajați în activitatea de salvare a celor care încă mai supraviețuiesc. Mă rog lui Dumnezeu să vă fie aproape Dumneavoastră și poporului american, în aceste ore ale suferinței și ale încercării.”

Datorită evenimentelor tragice din Statele Unite ale Americii, Papa a modificat cursul firesc al audienței generale din ziua de miercuri, vorbind la început și la sfârșit despre atentatele sângeroase din 11 septembrie 2001. Împreună cu aproximativ 30.000 de oameni, Papa a rostit în piața Sf. Petru mai multe ectenii în limbi diferite, atât pentru cei morți cât și pentru rudele lor și pentru pacea lumii. Într-una din ectenii a îndemnat pe cei afectați ca să nu se lase conduși acum de „duhul răzbunării și al represaliilor”. Să nu semene din nou ură și moarte, ci prin lucrarea păcii să aducă lumina în întuneric. În cuvântarea sa, Papa a afirmat următoarele: „Ieri a fost o zi întunecată în istoria omenirii, a fost un atentat îngrozitor la adresa demnității umane. Cum se poate ajunge la acte atât de îngrozitoare? — a întrebat Papa — Inima omului este un abis de unde izvorăsc din când în când, planuri de o brutalitate nemaiauzită”. Papa a accentuat faptul că omul credincios știe că și în momentele când se pare că forțele întunericului domină, răul și moartea n-au totuși ultimul cuvânt. Papa s-a rugat pentru înțelepciune și pași spre pace.

(Kathpress, 13 septembrie 2001)

Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST cu prilejul începutului noului an școlar 2001–2002

Începutul unui nou an școlar, dincolo de momentul festiv și al emoțiilor unei alte generații de școlari ce pășesc pentru prima dată pragul școlii, vine totuși să ne dea nădejdea și credința că urcăm încă o treaptă spre devenirea și înălțarea noastră la ceea ce Dumnezeu a hărăzit oamenilor, ajungerea la cunoașterea adevărului și, prin el, la fericirea și slava cea dintâi.

Aspirațiile spre mai bine și mai frumos, spre desăvârșire, trebuie să susținute de eforturi și trudă, la care suntem chemați deopotrivă, și cei din școală, elevi și profesori, și cei din afara ei, părinții copiilor și tinerilor, întreaga noastră societate, care, în final, se legitimează prin instruirea și educarea tinerei generații, formând-o pentru viață, pregătind-o pentru toate înfruntările și pentru a duce mai departe ceea ce geniul uman a creat până acum.

Iată de ce, de la mic la mare, de la copil la părinte, de la aceștia la dascăli și educatori și, mai departe, la autoritățile de stat cu responsabilități în acest domeniu și până la autoritatea spirituală — Biserica, avem datoria ca în ciuda greutăților să găsim calea împlinirii.

Mai întâi, voi, dragi elevi, prin râvna la învățătură, ascultare și receptivitate să fiți dornici a lua hrana spirituală din slova cărții și din știința educatorilor voștri ca să creșteți frumoși și înțelepți și să fiți aidoma Copilului Iisus, care „creștea și Se întărea cu duhul, umplându-Se de înțelepciune și harul lui Dumnezeu era peste El” (*Luca 2, 40*). În alt plan, cei chemați la muncă, deloc ușoară dar frumoasă, de educatori și formatori să-și deschidă inima și sufletul către învățăcei cu acea dragoste de pedagog socotită miracolul oricărei activități didactice, care luminează mintea și sensibilizează sufletul în duhul trăirii valorilor morale.

În aceeași măsură și părinții tinerelor vlăstare care încredințează școlii, cu multe nădejdi, odraslele lor, trebuie să fie mereu preocupați nu numai de griile materiale, adesea pentru mulți destul de grele, ci și de rosturile și finalitatea muncii de educație, într-o strânsă relație cu școala.

Pe lângă lumina cărții și-a științei va trebui să fim cu luare aminte și la puritatea sufletească, cunoscute fiind tentațiile, pericolele și capcanele ce ne înconjoară, încât să urmăm pilda înțeleptului care îndeamnă la „păzirea de cel răufăcător, că rele meșteșugeste, ca nu cumva să te facă să fii pururea de batjocură” (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 11, 35*). În realizarea acestor scopuri și predarea *Religiei* în școală vine să adâncească știința cărții în izvorul limpede și pururea curgător al Cuvântului, și astfel să modeleze sufletul copilului, să-l purifice, să-l înobileze, să-l facă mai bun, să-l ferească de toate ispitele și capcanele vieții.

Fie ca începutul unui nou an școlar să fie o zi de sărbătoare și de încredere că milioanele de elevi vor găsi în școală acea *Alma Mater* grijulie și protectoare; că bucuria unui nou început le va da putere dascălilor să-și asume responsabilitatea nu doar în planul strict didactic ci și al confruntării cu provocările epocii; că așteptările părinților copiilor își vor găsi împlinirea în realizările acestora, în formarea lor ca oameni cinstiți și demni.

Avem nădejdea că sunetul clopoțelului pentru noul an școlar 2001–2002 să fie înțeles precum chemarea Bisericii la o lucrare sfântă, la o *Liturghie a Cuvântului*, la o comuniune a dragostei și a înfăptuirii bine plăcute lui Dumnezeu.

Binecuvântând începutul noului an școlar, rog pe Bunul Dumnezeu să lumineze mintea celor ce și-o deschid spre învățătură, să încălzească inimile și să dea putere celor chemați să învețe Cuvântul Adevărului, să dea tăria și bucuria împlinirii celor ce veghează cu grijă la soarta copiilor, iar asupra tuturor să reverse dragostea și Harul Său.

✙ TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Pomenirea episcopului Veniamin Nistor

Oficial, noua Episcopie a Caransebeșului a fost înființată prin diploma imperială din 6 iulie 1865. Era formată din parohiile românești aparținătoare protopopiatelor: Caransebeș, Mehadia, Lugoj, Făget, Vărădia, Jebel, Vârșeț, Palanca, Panciova și Ciacova, aparținătoare până atunci de Episcopiile ortodoxe sârbe din Timișoara și Vârșeț. Primul cârmuitor al reînființatei eparhii a Caransebeșului a fost Ioan Popasu (1808–1889), apoi au urmat Nicolae Popea (1826–1908), Miron Cristea (1868–1939), Iosif Badescu (1858–1933), Vasile Lazarescu (1894–1969) și, ultimul, Veniamin Nistor (1886–1963), care în februarie 1949 este nevoit să se retragă deoarece eparhia Caransebeșului s-a contopit cu Arhiepiscopia Timișoarei, rămânând astfel fără eparhie. Marginalizat și pensionat cu forța, episcopul Veniamin devine victima regimului comunist și, odată cu el, Episcopia Caransebeșului rămâne văduvită de ierarhi, peste 40 de ani.

Episcopul Veniamin Nistor s-a născut la 10 februarie 1886, în comuna Arpătac (Araci), lângă Brașov, primind la botez numele de *Virgil*. Tatăl său, preotul Dionisie Nistor, a fost fiu de țăran din Porumbacul de Jos (Făgăraș), iar mama sa, Elena, născută Stanciu, a fost nepoata protopopului Ioan Petric din Brașov. Virgil a fost al treilea copil al familiei, căreia i-au fost hărăziți în total opt copii.

Școala primară o urmează în satul natal, iar liceul la Brașov, cetatea culturală a românilor ardeleni, de unde a plecat spre scaunul vlădicesc de la Caransebeș și întâiul episcop Ioan Popasu. În pragul adolescenței, după o copilărie fericită pe malul Oltului, rămâne orfan de tată pe când avea doar 15 ani. Pe chipul blând și senin al tânărului Virgil se așterne, lent și ireversibil, o discretă aură de tristețe. După terminarea liceului (1906), se înscrie la Institutul teologic din Sibiu, pe care-l termină în anul 1909. Primind bursă de la Arhiepiscopie pentru continuarea studiilor, se înscrie la Facultatea de Teologie din București și, concomitent, la Facultatea de Litere și Filozofie, pe care o va continua la Cluj.

Își începe activitatea în calitate de „cancelist” practicant la consistoriul arhidiecezan din Sibiu, unde funcționează doi ani, aranjând arhiva instituției pe perioada 1848–1900. În anul 1913 intră în cler, fiind hirotonit diacon celibatar în 9 iulie și preot în 15 iulie. Tânărul preot și-a luat, în acest timp, și sarcina de a îngriji pe buna sa mamă, care se va bucura de o

bătrânețe fericită alături de fiul iubit, până la moarte (1939).

În cursul primului război mondial a fost mobilizat pe front ca preot militar, îndeplinind trebuințele sufletești ale credincioșilor ortodocși români încorporați în armata austro-ungară. După război, a activat o vreme la Cluj, în funcții bisericesti (la Episcopia reînviată a Vadului, Feleacului și Clujului) și în administrația civilă. La 1 mai 1922 este numit secretar la Arhiepiscopia Sibiului în locul profesorului Nicolae Colan (și el din Arpătac, devenit ulterior episcop și mi-

tropolit), plecat în străinătate la studii. Colaborator apropiat (ca secretar și apoi consilier referent cu atribuții administrative și economice) al mitropolitului Nicolae Bălan, s-a bucurat de încrederea și afecțiunea experimentatului ierarh.

În 28 mai 1926 a fost hirotesit protopresbiter. La 7 aprilie 1940 preotul Virgil Nistor intră în cinul monahal, la mănăstirea Căldărușani, primind numele de *Veniamin*. În același an, la 17 iunie este ridicat la treapta de arhimandrit. După un an, la 3 iunie 1941, Colegiul Electoral Bisericesc îl alege episcop al Caransebeșului. Este hirotonit arhiereu la Rusaliile anului 1941, în catedrala mitropolitană din Sibiu de către mitropolitul dr. Nicolae Bălan, asistat de trei episcopi, fiind investit la 14 iunie și întronizat la 24 august 1941.

„Nepregetând cu râvna, arzând cu Duhul” (*Romani* 12,11), începe o nouă viață în eparhie, cu gând curat, cu optimism și fără ostentație. Episcopul Veniamin Nistor și-a urmat înaintașii luminați de Duhul Sfânt și întăriți de geniul neamului, Ioan Popasu „începătorul”, Nicolae Popea „cărturarul” și consolidatorul, dr. Miron Cristea, devenit primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Vlădica Veniamin mergea pe aceiași drum, cu aceleași gânduri.

În cei 8 ani de arhipăstorire la Caransebeș, episcopul Veniamin a publicat mai multe studii, sub pseudonimul „Părintele Nichifor”, în „Telegraful Român” și „Revista Teologică” — Sibiu, „Revue de Transylvanie” — Cluj, sau în broșură, cu privire la situația privilegiată a cultelor neortodoxe, în perioada interbelică, față de Biserica Ortodoxă. La Caransebeș a îndrumat vechile publicații eparhiale „Foaia Diecezană” (primul număr apărut la 5/17 ianuarie 1886) și popularul calendar eparhial (*Calendarul românului*). La acestea, episcopul bănățean adaugă „Altarul Banatului”, revistă de zidire sufletească și teologie, cu

apariție lunară. Primul număr, cu un cuvânt către cititori semnat de episcopul Veniamin Nistor, apare la 1 ianuarie 1944. Trebuie reținut și subliniat faptul că partea mare a cheltuielilor pentru tipărirea revistei a fost luată din fondul instituit de episcopul Veniamin prin economiile sale.

Pentru stimularea activității predicatoriale, chiriarii a inițiat concursuri de predici în cadrul revistei „Altarul Banatului”. În orașul de reședință și în alte orașe din eparhie, episcopul Veniamin organizează cicluri de conferințe cu subiecte foarte variate.

În primii ani de arhipăstorire, episcopul Veniamin a vizitat, a slujit și predicat aproape în toate parohiile din eparhie. Datele și informațiile adunate cu prilejul vizitelor canonice le încheagă într-un sistem de gândire socială și le dă publicității sub titlul *Chestiunea denatalității în Banat* (1944).

Vlădica Veniamin se gândește, la începutul arhipăstoririi sale, să construiască o catedrală demnă de trecutul orașului de reședință. Din contribuții personale, pune bazele unui fond special pentru realizarea acestui deziderat, rămas însă neînfăptuit, ca și „palatul Academiei teologice”. Reorganizează hramurile mănăstirești din eparhie și adaugă așezăminte noi la cele ridicate sau restaurate de înaintașii săi. Urcă personal pe crestele munților la cele mai îndepărtate schituri de

pe Muntele Mic și Semenici.

În vara anului 1946 sfințește biserica schitului „Sfântul Ilie”, ridicată cu multă osteneală pe înălțimile Semeniciului, între piscurile Semenici, Gozna și Piatra Nedeii.

În februarie 1949, după contopirea eparhiei Caransebeșului cu Arhiepiscopia Timișoarei, episcopul Veniamin Nistor se retrage forțat, ca pensionar, la Alba Iulia, unde îndeplinește funcția de stareț al mănăstirii „Sfânta Treime”, de la Catedrala Reîntregirii.

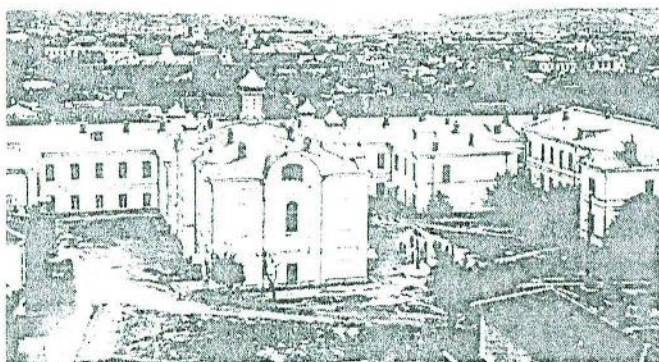
Modest, distins și demn, cum a fost toată viața, a gospodărit cu tragere de inimă acest așezământ. Nu multă vreme însă, căci o boală lentă și nemiloasă i-a provocat sfârșitul la 5 februarie 1963, fiind în vârstă de 77 ani.

Deși victimă a regimului comunist, totuși episcopul Veniamin Nistor a murit așa cum a trăit: optimist, cu încredere în viața pământească și în cea de dincolo. A fost un om al păcii și bune înțelegeri, și totodată pildă a vredniciei arhieresti.

✙ *Lucian Lugojanu,*
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Timișoarei

SEMINARUL TEOLOGIC DIN CHIȘINĂU (BASARABIA) A FOST EVACUAT ÎN ANUL 1944 LA RUSCA MONTANĂ

Pr. Doinel Puiu Mărgineanu

Istoria Seminarului Teologic din Chișinău este deosebit de revelatorie pentru cel ce studiază istoria Basarabiei, pentru că ea oglindește cum nu se poate mai bine calvarul acestei bucăți de pământ românesc, după cum într-o picătură de rouă se oglindește universul întreg.

Din cauza invaziei sovietice, toate bunurile școlii: documente, bibliotecă, arhivă, mobilier și altele, în grabă au fost încărcate într-un vagon, conform dispozițiilor primite.

Din capela Seminarului Teologic au fost evacuate: veșmintele preoțești, iconostasul și alte obiecte de cult.

Evacuarea s-a făcut cu multă responsabilitate, avându-se în vedere și personalul de serviciu al școlii precum și elevii, care au mers la Rusca Montană, localitate situată pe versantul sud-estic al masivului Poiana Rusca, sub vârful Padeș.

La Rusca Montană, autoritățile locale din acea vreme au fost gazde primitoare, oferind spațiu și toate cele necesare, atât pentru depozitarea bunurilor, cât și a persoanelor evacuate. Iconostasul a rămas la Caransebeș, apoi a fost dus la Timișoara.

În vara anului 1944 s-au dus tratative cu guvernul de la București, ca în toamnă școala să fie mutată la Dorohoi, unde avea spațiu corespunzător pentru a funcționa în viitorul an de învățământ, dar după 23 august 1944 nu s-a mai putut face nimic. Părintele director Nicolae Timuș, împreună cu pr. Dimitrie Luca (spiritual) pr. Igor Jechiu și alții, au împachetat o parte din cele aduse de la Chișinău și

le-au restituit la cererea sovieticilor. Procesele verbale existente au fost semnate de pr. D. Luca, delegat din partea ministerului. Toate aceste predări au avut loc în anul 1946.

Capela Seminarului Teologic din Chișinău avea o încăpere frumoasă — cu un altar sculptat în lemn, cu icoane deosebit de frumoase. Fragmente din iconostas puteau fi observate până nu demult pe coridorul Seminarului Teologic din Caransebeș, unde au fost adăpostite.

Majoritatea celor evacuate (obiecte de cult, bibliotecă, arhivă etc.) au rămas la Rusca Montană, depozitate la Școala nr. 1. Aici a fost ultimul domiciliu al școlii teologice din Chișinău.

Principalele date din arhivă din Chișinău

Lista de evacuare a personalului din Chișinău în anul 1946

Nr. în ordine	Numele	Locul de naștere	Locul de studii	Profesiunea	Starea civilă	Locul de muncă	Locul de reședință
1	Andrei Constantin	Bălți	Rusca Montană	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
2	Andrei Alexandru	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
3	Constantin Drăgă	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
4	Constantin Nădejde	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
5	Constantin Nicolae	Chișinău	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
6	Constantin Lăză	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
7	Constantin Victor	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
8	Constantin Felice	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
9	Constantin Teod	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
10	Constantin Valentin	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
11	Constantin Vasile	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
12	Constantin Sofie	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
13	Constantin Mihail	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
14	Constantin Ios	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
15	Constantin Boris	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
16	Constantin Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
17	Constantin Armand	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
18	Constantin Ana	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
19	Constantin Teod	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
20	Constantin Ion	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
21	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
22	Constantin Olin	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
23	Constantin Dumitru	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
24	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
25	Constantin Valentin	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
26	Constantin Eugenia	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
27	Constantin Ios	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
28	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
29	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
30	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
31	Constantin Maria	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău

Semnatarul acestor rânduri, fiind copil prin 1946–1947, îmi amintesc cum la altarul Bisericii Ortodoxe din Rusca Montană slujeau cel puțin 12 preoți, în fiecare duminică purtând bedernițe. Oficierea slujbelor avea în sine ceva solemn, ceva simbolic. Abia mai târziu am înțeles ce sfânt, ce cald, ce puternic lucru e dragostea de neam. Glasurile acestor preoți, în cor, intonau parcă ceva din durerea despărțirii noastre și nădejdea marelui deziderat al refacerii granițelor românești.

În anul 1990, după revoluție, s-a încercat de către Asociația culturală *Pro Basarabia și Bucovina* recuperarea celor evacuate în România. Multe din obiecte însă au fost risipite, biblioteca răvășită, cărți sustrase. În podul școlii nr. 1 din Rusca Montană, îmi amintesc, erau mii de cărți de mare valoare. Toate

purtau pe prima pagină sau pe coperta exterioară ștampila Seminarului Teologic din Chișinău.

Prin anul 1955 biblioteca și o parte din arhivă au fost arse de către conducerea școlii de atunci, din motive ușor de înțeles.

Un obiect foarte prețios însă, care a fost evacuat în acei ani incendiari, a fost Sfântul Antimis al Capelei Seminarului, emis la 25 mai 1945 de către Arhiepiscopul Efrem Tighineanu, păstrat cu mare grijă în Biserica ortodoxă din Rusca Montană și restituit în stare ireproșabilă Mitropoliei Basarabiei în anul 1997.

Interesându-mă de situația preoților refugiați din Basarabia în perioada menționată mai sus, trebuie să

Lista de evacuare a personalului din Chișinău în anul 1946

Nr. în ordine	Numele	Locul de naștere	Locul de studii	Profesiunea	Starea civilă	Locul de muncă	Locul de reședință
32	Radu Nicolae	Chișinău	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
33	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
34	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
35	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
36	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
37	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
38	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
39	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
40	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
41	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
42	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
43	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
44	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
45	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
46	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
47	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
48	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
49	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
50	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
51	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
52	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
53	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
54	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
55	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
56	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
57	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
58	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
59	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
60	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
61	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
62	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
63	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
64	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău
65	Radu Nicolae	"	"	Profesor	Marital	Chișinău	Chișinău

sun că mulți dintre dâșii nu s-au mai întors în Basarabia, ci au ocupat fie posturi vacante de preoți parohi, fie posturi de profesori la Seminarile Teologice din România. Amintim așadar pe pr. Dimitrie Luca, fostul spiritual al școlii, care a ocupat funcția de profesor, apoi director din anul 1962 la Seminarul Teologic din Buzău, decedat în anul 1997. Alți preoți basarabeni cunoscuți au fost Afinoghen Levițchi și Adrian Cilievici. Primul a fost titular al Catedrei de Latină la Seminarul Teologic din Caransebeș, iar al doilea spiritual la același seminar.

Preoții refugiați din Basarabia, oameni blânzi și demni, prinși de destin în volbura istoriei acelor vremi vitrege, au fost până la sfârșit confesori de înaltă ținută evlavioasă, legați de aspirațiile și nădejile tuturor românilor.

SPAȚIUL DANUBIAN ÎN SECOLUL VI — EXPRESIE A LATINITĂȚII BIZANTINE, ÎN LUMINA ACTIVITĂȚII ARHIEPISCOPIEI JUSTINIANA PRIMA ȘI A BAZILICII DIN SUCIDAVA

Prot. lect. dr. Vasile PETRICA

Împăratul Justinian (527–565) a dat o nouă strălucire Imperiului bizantin prin realizările care l-au consacrat ca reformator, el reușind să recucerească vechile teritorii ale Imperiului roman. Impunând lumii creștine, ca expresie a gândirii și simțirii credinței răsăritene, **stilul bizantin**, prin înălțarea celui mai somptuos monument de arhitectură bisericească, catedrala *Sf. Sofia*, din Constantinopol, unde cupola centrală a devenit simbolul ocrotitor al providenței divine. El s-a înscris apoi și pe linia **dreptului civil roman**, codificând legislația care a impus lumii ceea ce se cunoaște a fi *Corpus iuris civilis*, o colecție de legi, care a dat un nou cadru juridicului. De altfel el este socotit a fi primul împărat bizantin. Cu toate acestea, latinitatea a fost pentru el stilul de viață și simțire la care n-a renunțat, căci începând de la semnătura care o făcea în grafie latină și până la efigiile care le emitea, latina era pentru el modul intelectual de manifestare. În acest context poate fi judecată afirmația că „în ce privește ordinea legală, el recheamă dreptul roman supunându-l unui ușor botez ortodox. În ce privește legitimitatea romană, el ajunge să fie restauratorul hotarelor occidentale ale Imperiului și se mândrește cu aceasta într-unul din edictele sale, citat adesea pentru a se dovedi că el urmărea un ideal politic de restaurație. Și în sfârșit, țaran balcanic..., el îndreaptă spre coroana Orientului tot fluxul de noi și puternice vitalități naționale” (N. Iorga, *Istoria vieții...*, p. 27).

Dorind să cinstească localitatea sa de naștere, **Tauresium** (în Dacia Mediterranea; actualmente este la o distanță de 40 km de orașul Niș), ridicând-o la rang de oraș, imprimându-i însăși numele lui, respectiv **Justiniana Prima**, împăratul Justinian emite în acest sens *Novela XI* din 535, prin care stabilește aici capitala prefecturii Illyricului și Arhiepiscopia, aduse de la Tesalonic, unde au fost trans-

ferate din Sirmium, care a fost devastat de huni. În acest fel ierarhul din Justiniana Prima devine arhiepiscop și mitropolit. În subordinea sa intrau eparhiile din: Dacia Mediterranea, Dacia Ripensis, Moesia Prima (Superior), Dardania, Prevalitania, Macedonia Secunda. Până la înființarea Justinianei Prima de Tesalonic au aparținut 25 de eparhii. „Pentru populația daco-romană din stânga Dunării, înființarea arhiepiscopiei Justiniana Prima este de mare importanță fiindcă reprezintă prima urmă documentară de organizație bisericească în fosta Dacie Traiană. Pentru istoria Bisericii ortodoxe din Banat prezintă o importanță primordială deoarece atestă prima formă de organizare bisericească în această provincie, cele două castru indicate în Novellă, fiind situate pe teritoriul Banatului” (I. D. Suciu, *Monografia...*, p. 36). În acest mod Justinian ajunge ca asemeni lui Constantin cel Mare să fie denumit „*restitutor Daciae*”, întrucât chiar în novella XI se indica ca teritoriul imperial și spațiul din nordul Dunării. De altfel în textul novellei citim: „Astfel, prin mijlocirea dumnezeieștii Pronii împărăția noastră a crescut atât de mult și s-a întins pe amândouă țărmurile Dunării și acum au comuniune cu cetățile noastre Viminacium, *Recidium* și *Litteratum*, care sunt dincolo de Dunăre, venind ca să spunem așa iarăși sub stăpânirea noastră, am socotit ca o astfel de provincie strălucită, ..., să fie adăugată la fericitul nostru loc de naștere și să se îmbine laolaltă” (apud Al. A. Munteanu, *Arhiepiscopia Justiniana-Prima...*, p. 453).

Cu referire la cele două centre, *Recidium* și *Litterata*, istoricii noștri și nu numai cei de azi, consideră că sunt localități din patria noastră. Chiar Vasile Pârvan era de părere că *Recidium* este o formă denaturată a ceea ce se cunoștea a fi antica **Arcidava**, adică Vărădia de azi. Ceea ce privește *Litterata* (*Lederata*), aceasta ar fi probabil Palanca Nouă.

„Deci putem stabili că între 535–731, Arhiepiscopia Justiniana Prima și-a extins jurisdicția în stânga Dunării, pe actualul teritoriu al Banatului, prin «cives»-urile episcopale *Litterata* și *Recidiva*, actuala Vărădia” (I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 37). Întrucât unii din istoricii noștri bănățeni (Pr. dr. G. Popovici, Emilian Micu, Pr. dr. Gh. Cotoșman), afirmă că episcopia **Aquae** este Băile Herculane, după opinia aceluiași istoric (I. D. Suciu), identificarea este iluzorie întrucât toponimul acesta e atribuit la aproximativ 120 localități. Și de altfel în novellă se specifică clar „Sed et in Aquis, quae est provinciae Daciae Ripensis”, știindu-se că zona era din sudul Dunării.

Noua metropolie avea prerogative cu totul speciale, respectiv arhiepiscopul de aici „hirotonea mitropoliți și episcopi pentru scaunele vacante, îi investea cu demnitatea corespunzătoare și le făcea instalarea, după rânduiala canonică, fără vreun amestec din partea arhiepiscopului din Tesalonic... Orice abatere de la disciplina și rânduiala bisericească săvârșită în cuprinsul Arhiepiscopiei urma să fie judecată numai de el sau de clericii delegați de el. În cazul vacantării scaunului arhiepiscopesc, noul titular urma să fie ales, hirotonit (dacă nu era), investit și înscăunat după rânduiala obișnuită, prin sinodul tuturor mitropoliților și episcopilor din Arhiepiscopie, fără vreun amestec din partea arhiepiscopului din Tesalonic...” (Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria...*, p. 162). Prin aceasta, împăratul nu voia să limiteze în drepturi pe patriarhul Constantinopolului, ci doar pe exarhul din Tesalonic. Că de altfel noua arhiepiscopie a păstrat totdeauna legăturile dogmatice, canonice și de cult cu patriarhia ecumenică a Constantinopolului. Ceea ce se dorea era înlăturarea ingerințelor ce puteau veni din partea Tesalonicului și a Romei.

La toate considerațiile de până aici mai adăugăm că în afară de câteva

⇒ localități, zona respectivă era complet romanizată, cu utilizarea latinei. „Observăm deci că, dacă cetățile din nordul Dunării ar fi fost simple puncte de pază cu soldați care se schimbă în legătură cu serviciul, nu le-ar fi amintit ca o parte însemnată a eparhiei episcopale. E vorba deci de o populație creștină stabilă și numeroasă care are nevoie de organizație bisericească, ocupând ținutul rural controlat de castelul bizantin. Aceste ținuturi sunt legate de mitropolia de limbă latină de la Justiniana Prima, ceea ce arată și limba populației de acolo” (P. P. Panaitescu, *Introducere...*, p. 73). În consens cu faptul că arhiepiscopia era de limbă latină, apar și numele primilor ierarhi, respectiv: Catellanus, Benetatus, care trădează originea lor latină.

În contextul acestor realități, a merge mai departe pe niște clișee vechi, este azi neproductiv. Afirmatia că „Prima Justiniana era subordonată Papei de la Roma” și că „Se poate spune fără a greși că întreaga romanitate răsăriteană era supusă Romei” (J. C. Drăgan, *Istoria...*, p. 59), este contrară adevărului elementar. (Amicus Plato sed magis amica veritas!). Este adevărat că după maniera sa Roma profita de orice neînțelegere în Răsărit spre a obține prerogative într-un spațiu ce nu-i aparținea, dar relațiile dintre Roma și Bizanț au fost totdeauna marcate de o rânduială statornicită dintru început. La sinodul II ecumenic din Constantinopol s-a stabilit că „episcopul din Cetatea mare — noua Romă, are dreptul de jurisdicție peste întreg imperiul roman de răsărit, precum și peste bisericile dintre popoarele barbare, cum s-a observat din trecut”. De aici și până la a afirma că Roma a dispus de spațiul răsăritean este fie o necunoaștere, ceea ce este grav, fie o rea-voință, ceea ce este și condamnatibil.

Nicolae Iorga numea această zonă „latinitatea bizantină”, sau cum obișnuit s-a zis „latinitatea orientală”.

Este adevărat că împăratul Justinian își dorea ca Justiniana Prima să primească prerogative sporite, respectiv de a fi la același rang cu prima patriarhie a imperiului, și în acest sens se adresează papii Agapet (535–536), cerându-i „să-i acorde titlul de locțiitoare a Patriarhiei romane, însă nu ca vicariat, ci ca înlocuitoare (în cazuri de apeluri la judecăți) și rang onorific” (A. A. Munteanu, *Arhiepiscop-*

pia..., p. 458). Următorul papă (Virgiliu, 546) a fost de acord cu această onoare. Dar nimic din toate acestea n-a știrbit din prestigiul patriarhiei Constantinopolului. Ilustrativ este în această privință textul novej XI din 566, unde se consemnează: „Hotărâm, că dacă Arhiepiscopul Scaunului acestuia și șeful locului nostru de naștere Justiniana-Prima și urmașul lui, din vreo împrejurare oarecare se va întâmpla să cadă în greșala vreunei erezii, sau despărțiri sau călcări de lege sau nesocotirea dumnezeieștilor și sfințelor legi și dogme ale Bisericii Catolice-Apostolice, pe unul ca acesta urmează să-l judece, să-i revizuiască procesul și să-l condamne Prea Sfântul Scaun apostolico-ecumenic al Noii Rome, în Bizanț, indiscutabil” (A. A. Munteanu, *op. cit.*, p. 454–455).

Încă de la începutul domniei sale, Justinian, a contribuit la refacerea cetăților din jurul Dunării. Chiar prin novella din 535, se precizează că au fost refăcute toate cetățile bizantine de apărare din Peninsula balcanică.

Un punct strategic pentru împărații bizantini a fost cetatea Sucidava. Constantin cel Mare a construit aici, la o distanță de 132 m de Sucidava, un pod construit din piatră și lemn, după modelul podului lui Traian de la Turnu Severin și l-a inaugurat în 328. Avea o lungime de 2400 m. Deodată cu construcția acestuia a fost refăcut și drumul până în Carpați. La inaugurarea lui Constantin cel Mare a bătut monede și medalii comemorative, cu imaginea podului. Peste o sută de ani podul nu mai putea fi utilizat. De altfel pentru a nu permite penetrarea popoarelor migratoare bârnele de pe pod au fost luate. „Podul lui Constantin cel Mare fusese ultima grandioasă construcție a romanilor la Dunărea de jos. Având în vedere planurile militare și recuceririle împăratului Constantin realizate la nord de Dunăre, poziția geografică a podului fusese aleasă cu multă pricepere. Împreună cu cetatea Sucidava, el se găsea la egală depărtare față de extremele de apus și de răsărit ale anexiunilor sale teritoriale...” (D. Tudor, *Sucidava*, p. 33). Podul sluja la trecerea militarilor cu prilejul expedițiilor organizate în stânga Dunării pentru recucerirea cetăților de aici. În amintirea localnicilor a rămas denumirea „podului de aramă”.

În această direcție vom prezenta cele privitoare la cetatea și bazilica din **Sucidava** (azi **Celei-Corabia**). În anii 1946–1947 s-au făcut săpături arheologice în ruinele din localitatea Celei, cuprinsă în orașul Corabia. Aici s-au descoperit urmele unei bazilici creștine. „Până la momentul de față, ea rămâne cea mai veche construcție de acest gen, la nord de Dunăre. Ocupă unul din cele mai ridicate locuri de pe platoul fortificat, încât silueta ei putea fi zărită de departe, dinspre Dunăre și din câmpia de la nord. Orientarea construcției este cea obișnuită bisericilor creștine, cu încăperea destinată altarului spre răsărit și cu intrarea principală la apus... Întreaga clădire era lungă de 20,90 m și lată de 10,20 m. Se compunea dintr-o sală patulateră (10,20 x 17 m) așezată la intrare și dintr-o absidă semicirculară cu o rază de 3,80 m... În centrul sălii destinate credincioșilor au fost identificate urmele unui postament patulater din zidărie (1,55 x 0,80 m), deasupra căruia se înălța amvonul de lemn, folosit de preoți pentru rostirea predicilor” (D. Tudor, *op. cit.*, p. 22). Ulterior a fost construită în aripa sudică un vesmântar (diaconicon), care consta din două încăperi cu 2 x 3,55 m.

Tot cu acest prilej s-au descoperit unele obiecte și monezi care ne oferă date importante pentru timpul respectiv și viața bisericească. Pe un fragment de amforă este gravat „Maria a născut pe Christos, fiul lui Dumnezeu”. Vasul sluja la păstrarea apei sfințite sau a vinului. Pe el este scris numele preotului, respectiv **Lukonochos, fiul lui Lykatos**. Deținem deci „numele celui mai vechi preot creștin din Dacia, slujitor la bazilica de la Celeiu prin veacul al VI-lea” (D. Tudor, *op. cit.*, p. 47). Ceea ce este extrem de important pentru noi e faptul că amforele erau produse de olarii locali din perioada bizantină, și pe vase se află semnăturile preoților cum și unele texte sau simboluri creștine. Monezile cele mai recente erau din 596–598, de la Constantinopol, din timpul împăratului Mauriciu Tiberiu.

În perioada de domnie a lui Justinian aici s-au făcut lucrări de întreținere. Rolul acestei bisericițe care se pare că la început a fost pentru folosința garnizoanei apoi „începând din veacul al IV-lea, Sucidava sprijină activitatea misionară de răspândire a creștinismului la nord de

☐ Dunăre. Din această vreme datează cele mai vechi urme de creștinism găsite în cetățuie. Acțiunea de pătrundere a creștinismului în mijlocul populației daco-romane și a migratorilor din Dacia, era lăsată în grija episcopatului, ce funcționa în orașul vecin Oescus (...) Hunii organizează jafuri și cuceriri pe valea Dunării inferioare. Atila a fost primul dintre șefii «barbari» ce și-a organizat un corp special cu care asedia cetățile romanilor. Mașinile lui de război au permis lichidarea, rând pe rând, a orașelor întărite și a cetăților romane de pe ambele maluri ale fluviului (...) Primul război al lui Atila, pornit din Pannonia (Ungaria de azi) spre Dunărea inferioară, se termină în 442 cu distrugerea orașului Ratiaria (Arce-Palanca) în apropiere de Vidin. Foarte probabil că în acest an Sucidava să nu fi fost atacată. Dar în mod sigur, în 447, când se produce a doua expediție hunică asupra imperiului roman de răsărit, Sucidava a fost lichidată” (D. Tudor, *op. cit.*, p. 22).

Mai este de amintit că în 602, când puhoiul slavilor a pătruns în peninsula Balcanică, a fost desființată Justiniana Prima, iar opinia preotului Alexandru Armand Munteanu, din studiul citat, că

arhiepiscopia Justiniana Prima nu s-a desființat, ci doar s-a transformat în episcopia Ohridei (Justiniana Prima-Ohrida), rămâne doar o supoziție.

În contextul ideilor prezentate amintim că sub raport bisericesc Sucidava aparținea de episcopul de la Aquae și acesta la rândul lui făcea parte din Justiniana Prima. Deci, este clar pentru oricine că romanitatea din sudul Dunării avea strânse legături cu romanitatea din nordul Dunării și că vechiul nostru creștinism s-a dezvoltat pe trunchiul comun al latinității. Dar tot atât de adevărat este că această latinitate nu își trăgea seva de la Roma întrucât însăși lexicul nostru bisericesc de proveniență latină s-a format în cadrul romanității dunărene. Ne stă ca mărturie bazilica de la Sucidava apreciată ca cel mai vechi locaș de cult creștin de la noi.

Aici mai putem aminti și concluzia Părintelui Acad. Mircea Păcurariu că „n-ar fi exclus ca în localitățile Recidiva și Lederata, menționate în Novela XI, să-și fi avut sediul câte un horepiscop, trimis de arhiepiscopul de Justiniana Prima” (Pr. prof. M. Păcurariu, *Istoria...*, vol. I, p. 165).

BIBLIOGRAFIE

1. Pr. Prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Institutului Biblic, București, 1980.
2. Mag. Alexandru Armand Munteanu, *Arhiepiscopia Justiniana-Prima și jurisdicția ei*, *ST*, Seria II, an. XIV, nr. 7-8, 1962, p. 441-470.
3. *Istoria Bisericii Române* (manual în colaborare), vol. I, Editura Institutului Biblic, București, 1958.
4. P. P. Panaiteșcu, *Introducere la istoria culturii românești*, Editura Științifică, București, 1969.
5. Pr. prof. dr. Milan Šesani, *Din trecutul nostru*, *MA*, an. XVII, nr. 11-12, 1972, p. 881-889.
6. I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977.
7. Josif Constantin Drăgan, *Istoria românilor*, Ediția a III-a revăzută, Editura „Europa Nova”, București, 1999.
8. D. Tudor, *Sucidava*, Editura Meridiane, București, 1966.
9. Octavian Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică, (secolele III-X)*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.
10. Nicolae Iorga, *Istoria vieții bizantine*, Editura enciclopedică română, București, 1974.
11. Pr. prof. dr. Liviu Stan, *Împăratul Justinian, sinodul V ecumenic și papalitatea*, *ST*, seria a II-a, an V, nr. 5-6, 1953, p. 347-364.
12. Doina Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, Editura de Vest, Timișoara, 1999.

110 ANI DE LA ÎNFIINȚAREA CORULUI „ARMONIA” AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE TORACU-MARE

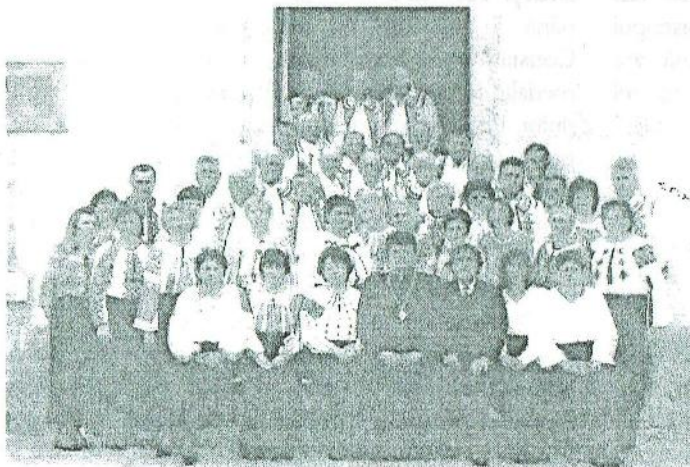
Parohia **Toracu-Mare** este situată pe malul stâng al Canalului Bega, funcționând ca parohie ort. rom. din 1767, când locuitorii din Săcălaz (România) au fost strămutați pe această câmpie.

Parohia **Toracul** se mai numește și „mare”, calificativ ce i se potrivește foarte bine, urmare a calităților și vredniciei populației de aici. (N. Corneanu, Prefața Monograf. Biserica Toracul-Mare, 1997).

Biserica, o clădire monumentală, are hramul „Sf. M. Mc. Gheorghe”, fiind zidită între anii 1856-1880.

În decursul anilor parohia Toracul Mare a avut o viață bisericească bine organizată și intensă, credincioșii ortodocși de pe această câmpie fiind renumiți pentru atașamentul lor față de Biserica strămoșească, față de tradițiile și valorile neamului.

Pe lângă toate darurile primite de la Dumnezeu, locuitorilor din Toracul-Mare li s-a hărăzit darul de a „cânta”,

de a lăuda pe Dumnezeu prin cântare. Toate acestea au culminat cu înființarea „Corului de bărbați” care a primit numele „ARMONIA”, în anul 1891, de către țăranul Ioan Drăghici din localitatea Chizătău-România, un bun cunoscător al muzicii bisericești, al cărui nume dăinuie în memoria multor generații din Toracul-Mare.

Acest cor funcționează de la înființare și până astăzi fără întrerupere, împodobind cu armoniile corale Sfintele slujbe din duminici și sărbători precum și în alte momente culturale și bisericești.

Pe parcursul a 110 ani de activitate coral-bisericească în fruntea corului „Armonia” din Toracul-Mare s-au aflat un număr de 19 dirijori care au pus mult suflet la menținerea și continuarea activității corului. Cei care au dirijat și instruit corul au fost preoți, învățători și oameni de la coarnele plugului.

Numărul celor ce au activat nu îl știm, pe motiv că nu s-a păstrat nici un document de la înființare, dar, din

spusele celor vârstnici, care își aduc aminte de înaintașii lor, se spune că, totdeauna, la ușa sălii de repetiție erau mulți care așteptau să fie chemați în rândurile celor ce cântau.

În cele ce urmează prezentăm numele celor ce au instruit și dirijat, în decursul anilor, corul bisericesc din Toracul Mare, după cum urmează:

IOAN DRAGHICI — țăran, din localitatea Chizătău-România, care în 1891 înființează și dirijează primul cor de bărbați la Biserica Ortodoxă Română Toracul-Mare; Corul ia numele „ARMONIA”.

IULIUS RASA — învățător, instructor și dirijor între anii 1891–1928, învățând cântări religioase ale compozitorului Ioan Vidu.

PETRU FRENTIU — țăran, dirijor între 1921–1927.

ANDREI IACOB (DIA) — țăran, dirijor între anii 1927–1929, fiind o perioadă de organizare a corului și se învață cântări religioase ale compozitorului Antoniu Sequens.

TRAIAN RASA — țăran, dirijor între 1929–1952.

VICTOR ANDREI — învățător, instructor și dirijor (1932–1934). În această perioadă se înființează și un cor mixt cu marea contribuție a Preotului Eftimie Sosdean care serbează pentru prima dată hramul corului la sărbătoarea Sf. Trei Ierarhi în 1933, acest hram rămânând până în zilele de astăzi. Au învățat cântări religioase și populare.

PAVEL ZEICU (PUIA) — țăran, dirijor între 1934–1936.

Pr. IOAN FARCA — instructor și dirijor între 1936–1940, o perioadă de mare succes a corului în parohie și în deplasările făcute în România; tot acum se învață cântările Sfintei Liturghii de mai mulți compozitori, numite „Flori alese”.

CONSTANTIN RANJALA — învățător, dirijor (1940–1942).

În anul 1941 s-au sărbătorit 50 de ani de la înființarea corului bisericesc *Armonia*.

GLIGOR POPI — învățător, instructor și dirijor (1942–1944).

IOAN BUZA — învățător, dirijor (1944–1945).

ALEXA FRISCAN (LECA) — țăran, dirijor 1945–1950.

STEFAN VEREISAN — învățător, instructor și dirijor (1950–1952), când se reorganizează cor mixt cu ajutorul lui Iancu Pau și Nicolae Friscan, având succese în deplasările făcute la Vârșet.

IANCU PAU — țăran, dirijor (1952–1958).

PAVEL CIRIBAN — țăran, dirijor (1958–1964).

MAXIM IZGHERIAN — țăran, dirijor (1964–1995).

NICOLAE FRISGAN — țăran, dirijor (1970–1993); conduce alternativ cu M. Izgherian.

MUSTET COSTA (BUNA) — țăran, dirijor (1995–1997) și în prezent, la diferite ocazii.

Prof. JURCA GEORGE — instructor și dirijor, începând cu anul 1997 și în prezent.

În cei 110 ani de activitate membrii corului *Armonia* s-au bucurat și se bucură de mari succese obținute la manifestări culturale și bisericești. Deplasările făcute pe teritoriul Jugoslav și în România, în anii 1936, 1996–2000, au adus întregului cor succese și mari elogii scrise în presa timpului din localitățile vizitate: Alibunar, Sutiesca, Uzdin, Novi Sad, Timișoara Sânicolaul-Mare, Comloșul-Mare, Jimbolia, Beregsăul-Mare etc.

La parohia Toracul-Mare tradiția corală are rădăcini adânci și nu se putea să nu se înființeze și un cor de femei, lucru ce s-a realizat în anul 1999 la inițiativa preotului paroh și a preotesei, punând mult suflet și muncă. Este o mare

cinste pentru parohia T. Mare de a avea la fiecare slujbă din dumineci și sărbători două coruri de bărbați și de femei, dând mărire Lui Dumnezeu cu vocile lor melodioase. Corul de femei are ca instructor și dirijor pe Prof. JURCA MARINELA, activând în cadrul Sf. Biserici purtând numele *Armonia* bucurându-se de mari succese în scurt timp la diferite manifestări culturale și bisericești. Ambele coruri activează sub titulatura de „CORURILE ARMONIA ale Bisericii Ortodoxe Române din Toracul-Mare având statut de funcționare și un Consiliu al Corurilor care are menirea de a menține și continua tradiția coral-bisericească.

La 110 ani de activitate, corurile *Armonia* din parohia T. Mare lansează o casetă Audio și un Compact Disc cu cântări din Sf. Liturghie și privesc încununând o muncă asiduă pentru păstrarea și continuarea tradiției corale bisericești.

Bunul Dumnezeu să-și reverse darul Său și să binecuvânteze strădaniile coriștilor care păstrează și duc mai departe acest tezaur din generație în generație așa cum l-au primit de la înaintașii lor spre mărirea Lui Dumnezeu.

Preot Ic. Stavr. PETRU DRAGHICESCU
Parohia Ort. Rom. Toracul-Mare
Episcopia Ort. Rom. Vârșet

UNIC

*Ce poți să zici ?
Când totul a fost zis,
Cu multe secole înainte.
Ce poți să scrii?
Când totul a fost scris
Și nu găsești cuvinte.
Ce poți cânta?
Că mult, frumos cântară
Străbunii tăi odinioară.
Ce poți să știi?
Când toate au fost știute.
Ce poți vedea?
Când toate au fost văzute.
Cum poți trăi ?
Viața a fost trăită,
De fiecare în parte...
Simțită și iubită.
Dar, uite că trăiești
Simțind-o și iubești...
Chiar dacă totul a fost zis
Chiar dacă scrisul a fost scris
Chiar cântul dacă a fost cântat
Tu, OMULE, oare ai uitat
Că prin ființa ta ești UNICAT ?
Că trebuie să lași
Urmele alor tăi pași
Pecete de neuitat
Deasupra pământului
Din care te-a ridicat
DIVINITATEA ?*

Prof. Miloi-Toader Maria-Ionela
Școala Generală nr. 1 Anina

Pr. Ilie Mihuța — slujitor al lui Dumnezeu și al neamului

*„Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri
care v-au grăit vouă
cuvântul lui Dumnezeu;
priviți cu luare aminte
cum și-au încheiat viața
și le urmați credința.”
(Evr. 13, 17)*

Pe valea Sebeșului, în comuna Turnu Ruieni, Dumnezeu binecuvintează familia bunilor gospodari Pavel și Floarea Mihuța cu un prunc, născut la **2 aprilie 1902**, ce primește numele de botez ILIE. După ce urmează școala primară, în localitatea natală, se înscrie la Școala Normală din Caransebeș, primind diploma de învățător.

Chemarea lui Dumnezeu și educația părintească, în spiritul dragostei față de Dumnezeu, de Biserică, de Lege și Neam, a fost mai puternică decât slăbiciunile tinereții, și așa se face că, la un an de la terminarea Școlii Normale de învățători, Ilie Mihuța se înscrie la Institutul Teologic din Caransebeș, pe care-l absolvă în anul 1926, susținând examenul de ATESTAT și obținând calificativul **DISTINS**, același calificativ avându-l și la terminarea Școlii Normale.

Este hirotonit preot pe seama parohiei Valea Boului (Păltiniș), instalat fiind la 5 iunie 1927, slujind această parohie până în anul pensionării — 1973. Activitatea sa a fost rodnică atât pe plan spiritual cât și gospodăresc. Construieste o casă parohială cu toate dependențele necesare unei case de buni gospodari; biserica pictată și reparații exterioare precum și învelișul reparat în două rânduri; împrejmuirea cimitirului cu plăci de beton. Activitatea sa de bun gospodar se poate vedea și în cadrul altor parohii suplinite de regretatul pr. ILIE MIHUȚA. Suplinind parohia Jupa, a pardosit biserica cu mozaic; credincioșii din parohia Borlova s-au bucurat de prezența pr. ILIE MIHUȚA — pensionar fiind — care a suplinat parohia, în timpul cât a fost vacantă, acoperind aici cu sticlă intrarea principală în biserică. Ca pensionar nu a întrerupt legătura cu Biserica, suplinind la nevoie parohii ca: Vârciorova, Golet, Zlagna și Caransebeș.

Pe lângă activitatea de preot, ILIE MIHUȚA a desfășurat numeroase activități sociale, ca cea de membru al Consiliului de Administrație a Comunității de Avere Caransebeș. În această calitate a repartizat burse pentru copiii merituosi ce studiau la Școala Normală din Caransebeș și Liceul Traian Doda.

Ca elev, Ilie Mihuța dorind să fie de folos patriei și neamului din care face parte, alături de alți tineri înflăcărați din vremea sa, a luat parte la manifestările legate de *Marea Unire* de la 1 Decembrie 1918. Din actul de calificare a anului 1919 se poate vedea că elevul ILIE MIHUȚA a primit calificativul „... puțin corespunzător din purtarea morală numai din răzbunarea politică a corpului didactic maghiar, pentru ținuta bravă românească a numitului elev, fiind și el unul din acei însuflețiți studenți care au pus mai întâiul drapelul nostru național pe edificiul Institutului” — după cum nota pe acest act directorul liceului, Gheorghe Neamțu. Participarea sa la acest eveniment este menționată și în *Foaia Diecezană*, nr. 15/15 iun. 1919, cu mențiunea că elevul Mihuța a luat cuvântul în fața manifestanților.

Mai târziu îl întâlnim ca membru al P.N.Ț. După instaurarea comunismului a avut de suferit, refugându-se, timp de doi ani, în pădure. În perioada 1948–1958 are domiciliul forțat în Valea Boului (Păltiniș), iar misiunea de preot a îndeplinit-o fără a fi retribuit. A fost anchetat în nenumărate rânduri de organele de securitate și locuința sa a fost deseori percheziționată. Trece la cele veșnice la **6 februarie 1981**.

La cei 20 ani de la trecerea la cele veșnice merită să evocăm personalitatea Pr. Ilie Mihuța, într-o veșnică pomenire.

Pr. Dimitrie Negrei

Zburând spre veșnica împărăție...

Cuprins de dor, chemat în veșnicie,
M-afund în minunate amintiri,
Zburând spre veșnica Împărăție
Printre Apostoli și Martiri.

Și-n rugăciunea dulce-a biruinței,
Rostit-atunci, în zbor prealuminaț,
Ești numai Tu, fiorule-al credinței,
Și-n ea, Tu, numai Tu, ești întrupaț.

Preacufundat în minunate zboruri,
Cu Tine-n rugăciune și în gând,
Mă las mânat de veșnicele doruri
Ce-mpătimirea și credința-mi strâng,

Și-n zbor spre minunata-mpărăție,
Mă-nalț de pe pământ, în veșnicie...

Pr. But Raul, Mâtnicu Mare

Vasile TIMIȘ

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN DIFERITE ETAPE DE VÂRSTĂ (PSIHOGENETICE). PARTICULARITĂȚI ȘI CARACTERISTICI

Ființa religiei se dezvoltă în meditațiile și reflecțiile profunde ale credincioșilor asupra faptelor și trăirilor lor religioase. A descrie în profunzime ființa religiei nu este tocmai simplu deoarece sentimentele și trăirile religioase se manifestă sub forme variate și sunt de o profunzime extraordinară. Religia înseamnă o legătură sfântă; din perspectiva psihologiei religiei, religia s-ar defini ca fiind raportul nemijlocit al eului nostru mărginit cu un EU care transcende imanența, care se revelează dintr-o lume superioară în ființa noastră¹, această revelație începând odată cu crearea omului.

Percepțiile, sentimentele și trăirile religioase se conturează și se încheagă în funcție de etapele psihogenetice de dezvoltare. Pentru toți cei implicați în activitatea de educație religioasă — în speță pentru profesorii de religie — cunoașterea percepțiilor, trăirilor și a caracteristicilor educației religioase în diferite etape psihogenetice devine un imperativ. Impulsul de viață produs de sentimentele și trăirile religioase se manifestă în moduri și direcții diferite: „produce voie sau putere de viață la cei obosiți trupește; produce puterea de a lua o hotărâre de o mare valoare morală, sau de a accepta un nou scop în viață la cei cu conștiința adormită; pe cei slabi și timizi îi umple de putere și îndrăzneală; pe cei asupriți de gânduri și dureri sufletești îi umple de fericire și bucurie”². Normele și reperele morale biblice transpuse în cadrul spectrului social asigură unele funcționalități normale și eficiente.

Fundamentarea sentimentelor și a conștiinței religioase presupune parcurgerea anumitor etape; „Conștiința religioasă a individului se formează ca orice formă de conduită umană. Identitatea religioasă a omului ține de conținuturile concrete ale experiențelor curente, de urmele lăsate de transformările biografiei sale”³. Viața presupune un permanent schimb cu mediul ambiant, ea fiind influențată de condițiile externe. Unii cercetători

susțin că educația religioasă a copilului începe înainte de a se naște, prin formarea unei maturități spirituale a părinților. Părinții sunt responsabili pentru procrearea și creșterea copiilor. Majoritatea psihopedagogilor susțin că unele acte necontrolate ale părinților au efecte nefaste asupra copiilor lor. Bagajul duhovnicesc acumulat de părinți se răsfrânge pozitiv asupra formării religioase a copilului, se imprimă la nivelul cortexului; cu alte cuvinte există unele premise ereditare. Ideea de divinitate ne apare ca o formă interiorizată a inconștientului colectiv.

Este dificil în a trasa o graniță între *rolul eredității și rolul influenței mediului* în dezvoltarea intelectului precum și a conștiinței religioase. Există și unele controverse în legătură cu această problematică. Emblematică în acest sens este controversa între elvețianul **Jean Piaget**, psiholog de talie mondială și lingvistul american **Noam Chomsky**⁴. Chomsky, creatorul „gramaticii generative”, observând că anumite structuri sintactice sunt comune tuturor limbilor, susține *caracterul ereditar al formării și dezvoltării personalității și implicit al sentimentelor și conștiinței religioase*. Așadar mediul duce la selecția unor specializări date ereditar. **J. Piaget** nu neagă orice rol eredității, dar el contestă o specializare excesivă; astfel *percepțiile, gândirea presupun un proces de sinteză, legat de reacțiile și acțiunile noastre concrete asupra realității*; limbajul și construcțiile lingvistice ar apărea numai după vârsta de un an și jumătate, după ce gândirea senzo-motorie a făcut unele progrese. Așadar datorită experienței, legăturile nervoase activate se păstrează iar cele nesolicitate se atrofiază. Rămânem la ideea complexității formării atitudinilor și sentimentelor religioase precum și a ontogenezei conștiinței religioase.

În copilărie pot fi întâlnite primele îndemnuri timide spre devenire lăuntrică; primele fundamente ale caracterului religios moral sunt sădite în cadrul familiei creștine. Este

extrem de important să acordăm o atenție deosebită educației religioase a copiilor încă de la vârstă fragedă. Referitor la acordarea educației religioase încă din fragedă pruncie **Sfântul Ioan Gură de Aur** aprecia: „cum se va deprinde copilul de mic, așa va rămâne și când se va face mare; ca și copacul pe care, de-l va îndrepta cineva când e mlădiță, rămâne drept; iară de-l va lăsa strâmb, când se va întări nu se va mai îndrepta”⁵. Copiii gândesc altfel decât cei adulți, observă altfel originea și finalitatea existenței. *Procesele gândirii religioase se vor contura și sedimenta în diferite stadii de vârstă*. În *Epistola către Corinteni* **Sfântul Apostol Pavel** spune: „Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului” (*I Corinteni 13, 11*). Primii ani ai copilului sunt cruciali pentru formarea religioasă ulterioară. Unul dintre studiile efectuate de către psihologul **Amsterdam** evidențiază faptul că între 21 și 24 de luni copilul manifestă unele simptome ale recunoașterii de sine: dacă i se picură o pată roșie pe nas, copilul privindu-se în oglindă, pune mâna pe nas, pe pată⁶. După **Lev Tolstoi**, orice obiect, cât de mic, poate deveni enorm dacă i se acordă mereu atenție. Copilăria constituie o perioadă favorabilă pentru primirea normelor și conduitelor religioase, totodată copilul este receptiv la credința în miracole. Prin imitare el va primi credința practică de părinții lui. Se pare că la copii, sentimentul religios se manifestă înaintea apariției unei gândiri religioase. Psihologii **A. GODIN** și **M. HALLEZ** au stabilit prin cercetările lor că în primii ani de viață „există anumite corelații între imaginea părinților și paternitatea divină”⁷. În paralel cu maturizarea spirituală evocarea divinității prin imaginile părinților se diluează, se purifică. Inoculându-se copiilor respectul autorității părintești se trece cu ușurință la inocularea respectului autorității divine; chiar și pentru oamenii maturi

autoritatea părinților are ceva în comun cu autoritatea divină. Exercițiind asupra copilului o autoritate chibzuită și ponderată, este facilitată sădirea sentimentelor de venerație pentru autoritatea lui Dumnezeu. Copilul își mărește spectrul de înțelegere spirituală începând cu vârsta de trei ani. „Un copil își formează imaginea sa despre Dumnezeu după imaginea care și-o face despre om și aceasta este mai întâi imaginea părinților săi. Rezultă de aici că rolul exemplului este mai important decât cel al teoriei”⁸.

Un rol covârșitor în educarea moral-religioasă a copiilor îl constituie **mediul familial**. Multe dintre actele comportamentului religios se formează prin contaminare, prin observarea și imitarea a ceea ce fac părinții. În familiile de credincioși „educația religioasă a copiilor se va realiza implicit prin difuziunea convingerilor și prin participarea în comun la manifestările religioase”⁹. Copilul face comparații, prelucrează unele date. **Sfântul Grigorie de Nisa** arată că **fericita Macrina** a trăit toată viața ei de mai târziu în virtutea deprinderilor și învățăturilor din copilărie. Din copilărie ea a fost deprinsă cu „toate cele care sădesc în om obiceiurile cele bune ale vieții”¹⁰.

De la trei-patru ani copilul se fortifică spiritual, i se amplifică puterea de discernământ și înțelegere. Predomină cunoașterea de tip intuitiv, și drept urmare mediul educativ trebuie să fie cât mai bogat în stimuli cu caracter religios. Este recomandabil să fie stimulați factorii interni care contribuie la trezirea atenției, cel mai important fiind interesul.

După vârsta de patru ani copilul începe să-și pună unele întrebări: de ce asta? de ce așa? etc. Apare dorința de cunoaștere. Important este ca educatorul să dea un răspuns clar și concis pentru fiecare întrebare. Ideile abstracte vor fi mediate în imagini. Reținem faptul că în jurul vârstei de trei ani apar și se conturează primele trăiri religioase, încă „de timpuriu întâlnim un candidat la credință și viață religioasă”¹¹. *Aducerea copilului la biserică și împărtășirea lui cu Sfintele Taine lasă amintiri și amprente asupra lui care îl vor marca toată viața.* În urma experimentelor

sale, **Jean Piaget** vorbește despre un fel de iluminare. Prin participarea la cult se fixează și primele percepții subliminale. Rezultă o influențare a comportamentului și prin prezentările subliminale; totodată se conturează și o atitudine afectivă religioasă: o dispoziție subiectivă a persoanei de a reacționa pozitiv sau negativ față de o situație, față de o persoană sau față de o simplă afirmație. Copilul știe că atunci când comite cutare sau cutare faptă rea îl supără pe Dumnezeu. Aceste atitudini se imprimă în inconștient, care influențează activitatea noastră conștientă din fiecare moment. Până la vârsta de șase ani educația religioasă a copilului rămâne mai mult o sarcină de familie.

Pentru **copiii din școala primară** educația religioasă va fi realizată prin mijloace și procedee adecvate și se realizează de personalul didactic calificat. Desigur, alături de profesorul de religie, este necesară și implicarea preotului paroh precum și a familiei. Fără să se abandoneze instruirea religioasă făcută de familie și preotul paroh (mediul eclesial), subliniem faptul că profesorul de religie și noul cadru de instruire religioasă vor avea un impact mai puternic asupra personalității și formării religioase a copilului. Preotul și profesorul de religie vor acționa în comun pe linia catehizării copilului. Conținutul educației religioase la această vârstă trebuie să realizeze un echilibru optim între concret și abstract, să devină interesant și atractiv, să fie motivat. Motivul este acel fenomen psihic ce are un rol esențial în declanșarea, orientarea și modificarea conduitei. Se va evita orice încercare de impunere cu forța. La această vârstă copiii sunt în căutarea unei identități, iar profesorul de religie îi poate ajuta efectiv în acest sens.

În **gimnaziu (perioada preadolescenței)** preocupările și interesele determină extinderea și amplificarea religiozității. Acum crește gradul de socializare, de solidaritate, apar formele de organizare în grupuri. Copiii se încred unii în alții, își mărturisesc anumite lucruri. Raportarea la normele biblice îl determină pe copil să-și rezolve unele probleme de ordin moral, existențial etc. Prezența

la ceremoniile religioase nu mai este receptată ca o simplă obligație, ci ca o necesitate. Copilul devine mai responsabil de raportul dintre el și Dumnezeu. Se roagă dimineața și seara fără să fie atenționat în a face acest lucru. Există și riscul ca în această fază unii tineri să intre într-o stare de incertitudine. Între 12-14 ani intră în joc pubertatea. La această vârstă are loc închegarea caracterului precum și a principalelor trăsături de personalitate. O atragere forțată înspre ora de religie poate avea consecințe imprevizibile. Sunt necesare tactul și mai ales răbdarea din partea profesorului de religie.

Adolescența reprezintă o perioadă delicată în privința educației religioase. Începând cu vârsta de 14-15 ani și continuând până spre 20-21 de ani tinerii se orientează spre propriile lor împliniri spirituale, profesionale, sportive etc. Observăm că în această perioadă are loc o schimbare radicală față de copilărie. Apar tot acum unele forme de interiorizare, de raționalizare. Acum tânărul își pune întrebări legate de rostul vieții, de menirea lui; apar întrebările legate de existență, de existența lui Dumnezeu, de nemurire; „în același timp el ia hotărâri esențiale pentru viață”¹². Din perspectiva intelectuală unii adolescenți sunt apti ca și adulții să înțeleagă probleme de ordin doctrinar și liturgic, dar „sunt mai puțin stabili decât adulții”¹³. Implicarea profesorului de religie și a preotului se va realiza discret pe baza unor argumente și a unui dialog sincer; este recomandabil să fie respectată poziția interlocutorului, evitându-se tentele ironice sau culpabilizatoare. Acum tânărul își formează o responsabilitate socială. Dar societatea poate să-l dezamăgească, ceea ce atrage după sine apatie, stări de angoasă, disconfort psihic; apare nonconformismul și dorința de independență. Observăm la adolescenți o adevărată ceartă cu autoritatea. Pentru adolescenți profesorul de religie va alege spre dezbateri și unele teme cu caracter interdisciplinar, *valorile religioase îndeplinind o funcție de sinteză.* Perioada adolescenței „este o perioadă hotărâtoare în centrarea individului spre credința religioasă”¹⁴. **M. Dubesse** observă că „acum e mo-

mentul când de obicei se pierde, se câștigă sau se capătă credința. Religia devine o formă de viață, a cărei expresie desăvârșită o constituie vocația. Dumnezeu încetând de a mai fi o reflectare a imaginii părintești, întruhidează atunci valoarea supremă în care se contopesc toate celelalte”¹⁵. Constatăm că uneori la adolescenți sentimentul religios tinde către unele forme de diminuare, chiar dacă înclinațiile lor metafizice cresc, acestea având mai mult o nuanță raționalistă. Tendința de implicare în colectivitate și social subțiază uneori trăirile religioase. Comportamentul uman este subordonat de obicei reglementărilor sociale dar cu toate acestea „cel puțin în timpul său liber omul acționează potrivit intereselor ce corespund orientării sentimentelor sale”¹⁶. Sentimentele le-am putea defini ca structuri de tendințe și aspirații care orientează și reglează conduita. Mediul social și cel familial au o influență hotărâtoare asupra apariției și evoluției sentimentelor religioase. În funcție de orientările religioase ale unei societăți sau colectivități se reglementează modul de manifestare a trăirilor afective. Determinismul social nu afectează numai exteriorizarea proceselor afective, ci și conținutul lor. Relevanța factorului social face să apară deosebiri între aspirațiile dominante din diferite straturi sociale sau în funcție de caracterul societății (religioasă, secularizată, indiferentă față de trăirile religioase). Spre exemplu în perioada Renașterii italiene aspirațiile, manifestările, sentimentele artistice se aflau în vârful scării de valori, în timp ce în zilele noastre preocuparea pentru știință și progresul tehnic a ajuns în frunte.

Este o realitate cvasirecunoscută că sentimentele superioare religioase au un rol esențial pentru progresul și moralitatea socială. Aceste sentimente dinamizează indivizii unei societăți, furnizează energia și responsabilitatea creatorului, atât în știință cât și în artă; ele sunt definitorii atât pentru fericirea și mulțumirea personală cât și pentru echilibrul psihic. Sentimentele inferioare (satisfacții de ordin financiar, alimentar, erotic) nu dăinuiesc; ambițiile materiale dau satisfacții limitate. Ca

dovadă că în urma lipsei educației religioase și a unor relații familiale șubrede fiii unor mari bogătași își părăsesc căminele, încep să se drogheze, unii recurg chiar la sinucidere. De aceea marii gânditori care au cercetat problemele legate de echilibrul sufletesc al omului și de înțelegerea unor societăți prospere au acordat o mare însemnătate formării sentimentelor morale și religioase. Evident că educația religioasă îi revine Bisericii, dar nici societatea nu trebuie să rămână străină de educația religioasă. Ministerului Educației Naționale îi revine sarcina să faciliteze desfășurarea educației religioase.

Cu privire la **perioada** în care trebuie făcută **educația religioasă** păreri sunt împărțite. Sunt unii gânditori occidentali, chiar și teologi, care susțin că educația religioasă trebuie începută — sub formă instituționalizată (predarea religiei în școală) — doar în perioada adolescenței, atunci când tânărul se maturizează; dacă religia se predă în școală încă din clasele mici — spun ei — s-ar încălca drepturile tinerilor de a alege liber între a avea și a nu avea o formare religioasă, deoarece copiii pot fi manipulați în acest sens. Fals. Educația se poate pune și invers: nu cumva prin evitarea educației religioase în școala primară și gimnazială se încălcă dreptul copiilor de a primi o educație religioasă adecvată? La noi sunt unele voci din Ministerul Educației Naționale, precum și din unele cercuri politice care încearcă să înlăture educația religioasă din liceu, pe diferite motive cum ar fi: libertatea de gândire și acțiune a tinerilor, curricula foarte încărcată etc. Aberrații. Nu o oră de religie săptămânal încarcă programul elevilor, ci mai degrabă proasta distribuire și repartizare a altor discipline. Mai mult, în perioada adolescenței (în anii de liceu) tinerii trec prin unele crize spirituale și existențiale, care pot avea repercusiuni grave atât asupra individului cât și a societății. Asistăm la o ruptură între tineri și adulți, „absența certitudinilor și experienței religioase pentru tineret, deschide porțile totalitarismului”¹⁷ și a exagerărilor în toate domeniile. Într-o lume lipsită de orice valențe spirituale și orizonturi transcendente totul este posibil,

idealurile „libertăților autodeterminate alimentează tendințele antropocentriste în această lume marcată de secularizare”¹⁸, cufundarea exagerată în realitățile cotidiene provoacă neliști și dezorientări. Educația are o nevoie stringentă de credință ca de un catalizator inițial al oricărei acțiuni didactice.

Omul are o existență multidimensională, raportându-se la diferite realități nu doar pe căile pragmatismului ci și prin simțiri și experiențe contemplative. Prin activitatea lui, cel care face instrucția religioasă — fie preotul, fie profesorul de religie — se constituie într-un model pentru cei din comunitatea lui. A fi profesor de religie nu este numai o problemă individuală ci această misiune atinge și normativitatea morală a societății. A te apropia duhovnicește de omul zilelor noastre este o adevărată artă. „Nu devii peste noapte propovăduitor... Esențială este acea putere minunată de a te pune în pielea interlocutorului tău, de a privi lumea cu ochii lui și de a aduce încet la suprafață ceea ce dormitează în el: comuniunea. Esențial este să te estompezi, pentru a-l lăsa pe Hristos să vorbească”¹⁹. Partenerii privilegiați ai catehismului — catehetul și catehemenul — se regăsesc pe picior de egalitate. Cu siguranță „diferențele dintre ei există în privința științei, funcției, vârstei, dar ei se găsesc într-o situație identică cu privire la cercetarea adevărului”²⁰. Rolul mentorului religios este delicat. El este într-o relație de slujire, de ajutorare, de însoțire a ucenicului (elevului) său. Nu utilizăm catedra pentru a ne arăta inteligența noastră, știința noastră, caracterul nostru simpatice sau chiar profunzimea credinței noastre; aceste preocupări ne împiedică să fim în slujba elevilor noștri.

A fi profesor nu înseamnă a respinge cu duritate afirmațiile interlocutorului — fie ele și eronate. A fi un bun profesor nu te mulțumești a fi în postura celui care dă lecții de învățat: „a fi profesor înseamnă a fi discipol”²¹. *Orice discipol (elev) posedă o experiență personală, un mod de a fi care se cere a fi cunoscut și respectat.* Chiar în condițiile unei relații pedagogice excelente „este imposibil de spus unui adolescent: iată ce trebuie

să crezi tu”²². Mai degrabă încercăm să cultivăm sentimentele religioase prin stârnirea motivației și a interesului. Observarea unor factori cognitivi — aprecierea situației, prevederea etc. — are o pondere deosebită în declanșarea interesului. De asemenea societatea are o influență majoră în provocarea motivației și interesului pentru experimentarea sacralului. Opiniile celor din jur, familia, colegii, conducătorii trasează și modelează dorințele și aspirațiile noii generații.

Rolul mentalității grupului social (al colectivității) este ușor de sesizat în dialogul relatat de un misionar care discuta — la începutul secolului — cu un indian american²³. Misionarul: — Frate, de ce nu mergi într-un oraș mare pentru a lucra într-o uzină? Indianul: — Și ce va fi dacă lucrez? — Ai bani și poți avea multe. — Ei, și? — Poți ajunge șef, ai mulți bani, poți fi chiar director. — Ei, și ce? — Poți ajunge să ai atât de mulți bani, încât să nu mai ai nevoie să muncești! La toate aceste provocări indianul răspunde: „Om cu fața palidă, ceea ce-mi ceri tu este tocmai ceea ce eu fac acum: nu muncesc! De ce să-mi fac atâtea griji pentru ca să ajung la ceea ce fac acum? Omul alb are în pieptul său un ocean în mișcare, pe când noi ceilalți, indienii, privim stelele și visăm la ele!” Din această confruntare de idei reiese clar mentalitatea indianului: pe el nu-l interesau eforturile prea mari în schimbul confortului. Acest fel de a vedea lucrurile constituie unul din factorii care explică de ce indienii au rămas oarecum la periferia civilizației americane.

Concluzionăm afirmând că **observarea formării religioase în diferite etape psihogenetice are numeroase incidente didactice. Aceasta ne ajută la identificarea și delimitarea conținutului educației religioase care se pretează în anumite etape ale catehizării și educației religioase.**

Acest proces presupune valorificarea experiențelor didactice anterioare ale elevului, precum și necesitatea unor inovații didactice, prin esența sa „procesul didactic este supus schimbărilor, înnoirilor permanente”²⁴. Este posibil ca la un moment dat copilul să aibă atitudine de respingere; în acest caz cunoașterea

specificului unei etape de către educator l-ar putea ajuta pentru găsirea unei soluții rapide și eficace (prin revizuirea curriculum-ului educației religioase, a metodelor și principiilor didactice uzitate, a manierelor de realizare a instrucției religioase etc.).

Plecând de la premisele psihologice ale educației religioase putem evidenția unele **reguli** cu caracter **orientativ**. Astfel în **copilărie**, când copilul preia orice idee sau enunț fără critică, este bine să-i prezentăm realitățile religioase sub formă de povestiri, parabole etc., înlăturând discuțiile și temele complicate sau controversate. La **pubertate** este recomandabilă prezentarea unor noțiuni de morală creștină, noțiunile esențiale de doctrină. La această vârstă elevul poate aprofunda și experia anumite virtuți creștine: „creștină crește cu vremea... dar crește pe măsură ce împlinim poruncile și dobândim virtuțile”²⁵. Credința este prima virtute cu care pornim la drum. **Adolescenților** este indicat să le predăm elemente de filozofie creștină, de doctrină, de artă creștină. Fără îndoială — indiferent de vârsta elevilor cu care dialogăm, mijlocul principal în educație este **exemplul personal**. Biserica are în istoria sa nenumărate exemple. Mai întâi Biserica îl prezintă pe Hristos în toată măreția Sa. Apoi urmează șirul apostolilor, sfinților, martirilor etc. Îndatorirea și mijloacele de a lucra la desăvârșirea credinței le-a așezat Mântuitorul în Biserica Sa. (Matei XXVIII, 19). Educația religioasă este doar o componentă care face parte din lucrarea generală mântuitoare, care pentru a fi posibilă are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu.²⁶ De la acest temei pornește lucrarea Bisericii spre ridicarea tuturor membrilor ei până la a ajunge toți „la statura bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Efeseni, VI, 13).

NOTE

1. După Părintele Stăniloae, „Logosul sau Cuvântul lui Dumnezeu a fost în lume de la începutul ei, pe de o parte prin rațiunile lucrurilor, care sunt chipuri create și susținute de rațiunile Lui eterne, pe de alta prin persoanele umane care în raționalitatea lor vie sunt chipurile ipostasului Lui Însuși, create cu scopul ca să gândească rațiunile lucrurilor împreună cu Rațiunea divină

personală, într-un dialog cu Ea” (*Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București, 1997, p. 7).

2. CĂLUGĂR, D., *Catehetica*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1976, p. 68.

3. CUCOȘ, C., *Educația religioasă. Conținut și forme de realizare*, E.D.P., București, 1996, p. 136.

4. Controversa a fost discutată și în cadrul dezbaterii care s-a ținut în Franța (1975), unde alături de cei doi au mai participat alți 23 de specialiști în filosofie, psihologie, antropologie, biologie și lingvistică. A se vedea volumul: PIAGET, J., CHOMSKY, N., *Teorii ale limbajului, Teorii ale învățării*, București, Ed. Politică, 1988.

5. SF. IOAN GURĂ DE AUR, „Despre creșterea copiilor”, la CĂLUGĂR, D., *op. cit.*, p. 93.

6. COSMOVICI, A., *Psihologie generală*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 61.

7. GODIN, A., HALLEZ, M., „Images parentales et paternité divine” în *De l'expérience à l'attitude religieuse. Etudes de psychologie religieuse*, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964, p. 105-106.

8. KRIEKEMANS, A., *Pédagogie générale*, Ed. Nanwelaerts, Paris, 1967, p. 111.

9. CUCOȘ, C., *op. cit.*, p. 138.

10. SF. GRIGORIE DE NISA, *Viața Fer. Macrina*, trad. T. Bodogae, Sibiu, 1947, p. 12.

11. CLAPAREDE, E., *Psihologia copilului și pedagogie experimentală*, trad. I. Duiculescu, București, 1975, p. 668.

12. CĂLUGĂR, D., *op. cit.*, p. 95.

13. LEWIS, E., „Incertitudes religieuses chez deux adolescents” în *Etudes de psychologie religieuse*, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964, p. 214.

14. CUCOȘ, C., *op. cit.*, p. 141.

15. DUBESSE, M., *Etapete educației*, E.D.P. București, 1981, p. 107.

16. COSMOVICI, A., *op. cit.*, p. 233.

17. *Assemblée plénière des évêques de France, Annoncer l'Evangile aujourd'hui*, Centurion, Paris 1992, p. 53.

18. CUCOȘ, C., *Pedagogie*, Polirom, Iași, 1996, p. 164.

19. EVDOKIMOV, P., *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Ed. Anastasia, București, 1992, p. 180.

20. BAUMANN, M., *Jesus à 15 ans*, Labor et Fides, Genève, 1993, p. 54.

21. KIERKEGAARD, *Point de vue*, în *Oeuvres complètes*, Edition de l'Orante, Paris, 1966, p. 22.

22. WYLER, A., *Evangile et adolescence*, Bureau Protestant de Recherche catéchétique, Genève, 1970, p. 111.

23. COSMOVICI, A., *op. cit.*, p. 202.

24. IONESCU M., *Educația și dinamica ei*, Ed. Tribuna Învățământului, București, 1998, p. 157.

25. STĂNILOAE, D., *Ascețică și mistică ortodoxă sau Teologia vieții spirituale*, Casa Cărții de Știință, București, 1993, p. 115.

26. După teologul H. ANDRUTSOS, „omul prăbușit prin păcatul pierzării nu se poate ridica singur. Dar nu numai pentru a se ridica, ci și pentru a crește și a se desăvârși în viață și în Hristos, omul are trebuința de ajutorul dumnezeiesc” (*Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 235).

DIMENSIUNEA MISTICĂ A SFINTEI CRUCI

Refacerea legăturii harice dintre om și Dumnezeu s-a realizat de către Fiul lui Dumnezeu prin Jertfa de pe Cruce. Cel fără de păcat suferă o moarte nedreaptă pentru păcatele noastre, și, înviind, ne trece de la moarte la viață. Asemenea lui Moise, care înalță șarpele de aramă în pustiu, pentru a vindeca pe israeliții mușcați de șerpii veninoși, ca urmare a îndepărtării de Dumnezeu, tot la fel se ridică și Hristos pe Cruce pentru a face vii pe cei morți spiritual, pe cei ce moștenesc păcatul protopărinților. Cei ce se uită la El prin fapte bune și credință se ridică la adevărata viață.

Prin Sfânta Cruce omul este scăpat și ridicat la demnitatea din care căzuse prin liberă alegere, i se dă șansa reîntoarcerii și sprijinul necesar pentru a împlini această dorință. Sfântul Ioan Damaschin zice că ea este undița lui Dumnezeu, care, având momeală pe Hristos, prinde pe diavol cu toate ale sale.

Centrul activității mântuitoare a lui Hristos este Crucea. În ea se arată iubirea desăvârșită a lui Dumnezeu față de omenire și scopul Întrupării Fiului: "Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Ea apare ca un "axis mundi", un punct de sprijin al vieții noastre de creștini. Însăși formatul ei ne arată că posedă o dimensiune mistică, în ea fiind cuprinsă întreaga creație: stâlpul vertical arată iubirea lui Dumnezeu și harul Lui necreat care se coboară la noi, iar brațele orizontale arată că întreaga umanitate primește aceste bunătăți, ca pe o îmbrățișare părintească.

La piciorul Sfintei Cruci sunt chemate toate neamurile pentru a realiza unire între ele și, prin această unitate, unire cu Hristos. Unitatea este simbolizată în chip clar de Sfânta Cruce. Cu toate că brațele sale sunt mai multe, totuși au un singur punct comun care le unește și le menține, și, prin Acest Punct, prin Hristos, se mențin și neamurile. În Cruce nu există separare, toți sunt egali și chemați la realizarea asemănării cu Dumnezeu. Împreună cu Hristos toți urcăm pe această scară spre desăvârșire, asemenea tâlharului răstignit

căruia i s-a zis: "Astăzi vei fi cu Mine în rai" (Luca 23, 43).

Prin Sfânta Cruce Mântuitorul Iisus Hristos ne face părtași Învierii Sale, căci Crucea este nedespărțită de Înviere: "Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim". Cel ce trăiește Crucea trăiește și Învierea, astfel încât viața îi devine o bucurie: "Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume!" (Galateni 6, 14).

Înzestrată cu puterea invincibilă a lui Hristos, Sfânta Cruce devine arma sub al cărei chip se zdrobesc "toate puterile cele potrivnice". Ea apare ca un alt pom al vieții, prin care omul devine nemuritor. Toate sunt înnoite și rezidite. Sfântul Efrem Sirul, arătând măreția ei, zice: "Aceasta este aceea care s-a înfipt în mijlocul lumii și s-a sădit în locul Căpățânii și îndată a odrăslit Strugurele vieții. Cu această sfântă armă a rupt Hristos pânțele iadului cel atotmâncător și a astupat gura cea mult măiastră a diavolului" (Proloage, vol. 1, Craiova, 1991, pag. 84).

Teologia Sfintei Cruci presupune o stare de dăruire, de renunțare pentru celălalt, precum și Hristos a îmbrățișat-o, nu pentru Sine, ci pentru lumea aflată în robia păcatului. Creștinii trebuie să poarte crucea împreună. Nu pot purta numai crucea mea, fără să o port și pe cea a fratelui meu — omul —, căci, dacă mă gândesc în mod egoist numai la mine, una singură este prea grea. Ușurința ei este dată de dragostea cu care mă pun în slujba aproapelui, căci mântuirea nu se realizează de unul singur, ci vine ca o urmare a relației cu aproapele.

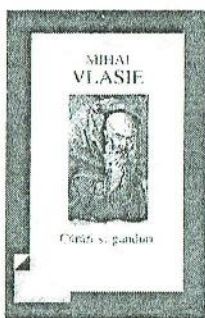
Să mulțumim Domnului că, prin Sfânta Cruce, ne-a dăruit nesfârșite bunătăți, ridicându-ne din nou la starea din care am căzut prin păcat și, închinându-ne, să zicem: "Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta; biruință binecredincioșilor creștini asupra celui potrivnic dăruiește și cu Crucea Ta păzește pe poporul Tău". Amin.

Nicolae Răzvan Stan

MIHAI VLASIE

Darul de preț

Eu cred că unul din darurile de preț pe care îl poți face semenului tău este *cuvântul bun*, spus cu înțeles cinstit, din inimă. (Știi că multora li se pare că această frază ține de literatura sentimentală, de predică!) Cadourile scumpe, florile în buchete costisitoare etc. — nimic nu poate aduce în sufletul omului o bucurie mai deplină, un sprijin, decât un cuvânt care să-ți dea încredere, pace cu tine însuși, să te aducă pe calea cea dreaptă. Mai cred că dacă-i spui aproapelui un cuvânt rău — îl înrăiești și mai mult. „Eu de mic copil sunt hoț... dintotdeauna lumea îmi zicea Vaska hoțul, Vaska pui de hoț! Aha! Așa? Atunci să vă arăt eu vouă! Și hoț m-am făcut!...”. Același personaj gorkian din *Azilul de noapte* îi spune Natașei: „Ție... ar trebui să-ți fie milă de mine! Amară mi-e viața... nici o bucurie n-am...” — și-i cere să fugă cu el, chiar și în Siberia. Moș Luka o sfătuiește pe Natașa să-i spună lui Vaska un cuvânt bun: „Eu îți spun să te duci după el, fetico, du-te. E un flăcău de treabă, inimos. Ai grijă numai să-i amintești că-i om bun, știi, să nu

uite! El are să te creadă... Numai să-i spui când și când: Vasia, ești om de treabă... nu uita!” (s.n.).

O expresie dispărută

Mai are oare astăzi cineva *mustrări de conștiință*? Adică, acea sentință pe care ne-o dăm noi înșine și pe care ne-o ispășim în ascuns și cu durere în suflet pentru fapte prin care, nedreptățindu-i, umilindu-i pe alții, ne-am călcat în picioare propria noastră demnitate. Expresia și-a pierdut nu numai rostul, dar și înțelesul, e doar o figură de stil într-un limbaj pretențios, cu vorbe ce-s mai mult simple sunete. Cum spunea o poetă, trăim prea mult în afara noastră, nu mai suntem capabili să avem o judecată, o trăire proprie, interioară. Trăim numai după socotelile minții, adesea avare, brutale, care întunecă și otrăvesc viața semenilor, uitând sau neluând în seamă că omului îi e dată și o gândire curată, purificatoare: *gândirea inimii*.

(*Cărări și gânduri*, Editura Eminescu, Editura Biserica Ortodoxă – Alexandria, București, 2000, p. 82)

Traian Dorz,

HRISTOS — MĂRTURIA MEA

Gânduri din închisoare:

„... nu există un alt fel mai bun de a te apropia de oameni pentru a-i apropia de Dumnezeu, decât dragostea jertfitoare a propriei tale vieți. Dacă poți să te lași tu flămând pe tine, ca să le dai lor porția ta de mâncare.

Dacă poți să te lași să tremuri tu de frig, pentru ca să le dai lor îmbrăcăminte ta.

Dacă poți să suferi tu durerea, ca să le dai lor medicamentul tău.

Dacă poți să umbli tu nespălat, ca să le dai lor săpunul tău.

Numai dacă poți...

Eu pot să postesc, pot să tremur, pot să sufăr — dar ei nu pot. Eu am Cine să-mi ajute, eu am pentru ce să mă jertfesc, eu am Cine să mă despăgubească, — dar ei nu au, ei nu știu, ei nu pot...

Atâta avut am, acum și aici, — și atâta le dau liniștit. Pentru dragostea Hristosului meu și pentru mila de sufletele lor.

Primesc eu moartea pe care mi-o văd venind grăbită către mine, dar numai așa pot fi liniștit și voi putea privi odată în pace atât Fața Domnului meu Iisus Hristos, cât și acum fețele lor.

În mijlocul suferințelor, oamenii n-au nevoie în primul rând de predicile noastre, ci de pâinea, de cămașa și de mângâierea noastră. Cele sufletești vin numai în urma celor trupești.

Ce puțini credincioși știu bine acest adevăr mai înainte de a ajunge aici!

Doamne și Dumnezeul meu, dă-mi puterea și ajutorul Tău de care mai am încă atât de multă nevoie, în acest puțin timp, până... când voi fi acasă!... Amin.

Slăvit să fie Domnul!”

Decalogul predicatorului

de mitropolit Nicolae Colan

În predica ta propovăduiește Evanghelia Domnului, nu înțelepciunea deșartă.

Afirmă cu putere dreapta învățătură a Bisericii, nu te pierde în considerații de altă natură.

Atunci când recurgi la critici, vizând păcate și năravuri rele, critica ta să fie domoală și smerită, nu tunătoare și aspră ca a Sfântului Ioan Botezătorul, fiindcă nu ești sfânt.

Lămurește-ți învățătura predicii cu pilde mai ales din Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți.

Nu împesărița graiul cu vorbe de origine străină (neologisme), ci silește-te să grăiești în „limba vechilor cazanii”, ca să te înțeleagă toată lumea.

Cuvântul tău să fie limpede, cald și însuflețit.

Nu presupune că ascultătorii sunt prea luminați, nici nu le îngădui prea multă neștiință.

Dacă nu ai darul rostirii slovelor, scrie-ți predica sau cateheza și învață-o.

Îndeobște predica ta să fie de cel mult 15 minute. Dacă în acest răstimp n-ai izbutit să spui ceva, nu vei izbuti nici într-un ceas.

Începe predica așa: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” și sfârșește-o cu „Amin”.

COMUNICAT DE PRESĂ

În perioada 25–27 septembrie 2001, la *Palatul Patriarhiei* din București, Patriarhia Română și Biserica Catolică din România au organizat *Congresul Internațional Familia și Viața la începutul unui nou mileniu creștin*. Congresul s-a desfășurat sub patronajul președintelui României, Domnul Ion Iliescu.

Au participat și au susținut comunicări membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanți ai Vaticanului și Episcopatului Catolic din România, profesori de teologie și alți specialiști ortodocși și catolici din țară și străinătate, membri ai Parlamentului și Guvernului, reprezentanți ai vieții academice și universitare românești cu responsabilități și preocupări în domeniu.

Scopul declarat al congresului a fost identificarea unor soluții concrete de către cele două Biserici creștine și ceilalți factori responsabili ai societății pentru apărarea vieții și protejarea familiei, nucleul de bază al oricărei societăți, din ce în ce mai agresată de pericole de tot felul.

Participanții au semnat un *Comunicat final* intitulat „*Familia și Viața*”.

BIROUL DE PRESĂ AL PATRIARHIEI ROMÂNE

BIROUL DE PRESĂ AL ARHIEPISCOPIEI ROMANO-CATOLICE DE BUCUREȘTI

FAMILIA ȘI VIAȚA

Comunicat final

Congresul internațional, „Familia și viața la începutul unui nou mileniu” organizat din rațiuni de ordin pastoral, ecumenic și social, la inițiativa Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericii Romano-Catolice, sub patronajul Președintelui României, a avut loc la București între 25 și 27 septembrie 2001. La ședința de deschidere a Congresului din Aula Palatului Patriarhiei, au participat Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Eminența Sa Cardinalul Alfonso Lopez Trujillo, Președintele *Consiliului Pontifical pentru Familie*, Înalț Prea Sfințitul Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit Romano-Catolic al Bucureștilor și Excelența Sa Domnul Ion Iliescu, Președintele României.

În alocuțiunile rostite cu acest prilej, s-a subliniat rolul și importanța familiei pentru viitorul omenirii. În decursul celor opt sesiuni ale Congresului, numeroși vorbitori din rândul ierarhilor, teologilor, preoților, specialiștilor din partea Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericii Catolice și miniștrilor din guvernul țării, Domnul Răzvan Teodorescu, ministrul Culturii și Cultelor și Doamna Daniela Bartoș, ministrul Sănătății și Familiei, precum și senatorilor din Parlamentul României și a altor reprezentanți ai organismelor europene au prezentat comunicări și contribuții valoroase referitoare la problemele familiei și ale vieții în societatea contemporană.

În cadrul lucrărilor, participanții au evidențiat fundamentul biblic al familiei, arătând că Dumnezeu l-a creat pe om ca bărbat și femeie, ca să se întregească reciproc. Așa cum Dumnezeu nu e o singură persoană, ci Dumnezeu iubirii și al comuniunii treimice, nici omul nu ar fi cu adevărat chipul lui Dumnezeu, dacă ar rămâne o monadă închisă în ea însăși, fără să reflecte comuniunea specifică Creatorului său. Acesta este motivul principal pentru care Dumnezeu a zis: „nu e bine ca omul să fie singur” (*Gen. 2, 18*) și a creat-o pe Eva din Adam, ca să-i

ferască de singurătate; iar Sfântul Ciril al Alexandriei spune: „Dumnezeu a creat coexistența”. Căsătoria, ca legătură naturală pe viață dintre un bărbat și o femeie, se întemeiază pe faptul că aceștia alcătuiesc împreună familia, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, de a crește, de a se înmulți și de a stăpâni pământul. Această binecuvântare conferă familiei dimensiunea ei spirituală și coeziunea interioară prin puterea harului divin. În această lumină se explică și cuvintele Mântuitorului care cere ca „omul să nu despartă, ceea ce Dumnezeu a împreunat” (*Matei 19, 4–6*). La originea familiei se află legătura indisolubilă dintre fire și har.

Participanții au scos apoi în evidență cauzele care conduc la dezintegrarea familiei în societatea contemporană, sub mai multe aspecte. Mai întâi, este vorba de individualismul care determină membrii familiei să pună interesul personal deasupra celui familial și să contribuie la dizolvarea vieții de familie prin căutarea plăcerii erotice, prin lipsa de interes față de educația copiilor sau prin abandonul lor, prin violența părinților contra copiilor sau a copiilor contra părinților, prin scăderea natalității provocată de contraceptive sau de numărul îngrijorător de mare al avorturilor, care constituie un adevărat măcel al inocențelor. Apoi, este vorba de modele de familie alternative, consensual, monoparentale sau de alte orientări, care nu țin seama de legătura firească a căsătoriei dintre bărbat și femeie. Se practică chiar și colectivismul sexual, care transformă omul în sclavul instinctelor dereglate de păcat. Copiii sunt transformați adesea în instrumente menite să risipească solitudinea cuplurilor de același sex, iar embrionul uman este scos din mediul lui natural, pentru a fi transformat în obiect de manipulare genetice, care subminează ființa umană și familia. În cele din urmă, este vorba de procesul de globalizare care nu mai vede în comunitatea internațională o familie de popoare, ci un spațiu destinat schimburilor economice și financiare, care ignoră identitatea popoarelor și pe cea a familiei. Asistăm astfel, în moduri diferite, la un

proces generalizat de dezintegrare a familiei, provocat de absența dimensiunii spirituale, care lipsește familia de trăinicia coeziunii ei interioare.

Participanții au reliefat apoi căile care pot contribui la restaurarea familiei și a vieții, la început de nou mileniu. Mai întâi, s-a subliniat că familia își descoperă fundamentul ei natural și supranatural în taina Treimii mai presus de fire. După cuvântul Mântuitorului care a spus că „Tatăl și cu Mine Una suntem” (Ioan 10, 30), în chip asemănător, bărbatul și femeia, prin căsătoria lor, alcătuiesc o singură ființă. Dar așa după cum Tatăl și cu Fiul sunt Una după ființă, însă rămân două Persoane distincte, tot astfel, deși bărbatul și femeia alcătuiesc, prin căsătorie, o singură ființă, rămân totuși doi. Prin căsătorie familia caută să depășească divizarea naturii după persoane, ca să adâncească comuniunea dintre membrii ei, după chipul Sfintei Treimi. Taina familiei nu rezidă doar în ea însăși, ci în comuniunea treimică, mai presus de fire.

Participanții au arătat că prima icoană cerească a familiei creștine o aflăm în Nazaretul Galileii, acolo unde bătrânul Iosif lucra, Maica Domnului păstra în inima ei cuvintele Fiului, iar Pruncul Mântuitor le era supus (Luca 2, 51). Iubirea Maicii Domnului față de Fiul Său a fost atât de profundă, încât L-a urmat până la piciorul Crucii. Iar de pe Crucea suferinței Sale negrăite, Fiul și-a arătat iubirea față de Maica Sa, lăsând-o în grija Apostolului iubit. Familia Maicii Domnului, cinstită ca Născătoare de Dumnezeu, constituie mediul sfânt prin care Tatăl din ceruri și-a manifestat iubirea Sa față de lume, prin jertfa Fiului prea iubit. Familia Maicii Domnului rămâne peste veacuri modelul familiei creștine în care se plămădesc virtutea și martirii, care socotesc că lumea nu se schimbă prin violență și terorism, ci prin dăruire și jertfă de sine, asemenea lui Hristos.

În fine, participanții au mai arătat că Biserica este, în Hristos, spațiul în care se zămislește familia creștină, sub lucrarea Duhului Sfânt și bună voirea lui Dumnezeu Tatăl. Mântuitorul a instituit Taina Cununii la Nunta din Cana Galileii, prin transformarea minunată a apei în vin, pentru ca această minune să constituie simbolul prefacerii spirituale care convertește egoismul din ființa celor care se căsătoresc în comuniune și dăruire reciprocă. Mântuitorul ne ajută să evităm o abordare secularizată a familiei, care duce la individualism, fiindcă uită de Dumnezeu, după cum ne ajută să evităm o abordare religioasă exclusivistă a familiei, care duce la despotism, fiindcă uită de om. În Hristos, Dumnezeu și om adevărat, familia se înfățișează ca o comuniune menită să spiritualizeze relația dintre bărbat și femeie, să adâncească iubirea lor reciprocă, care nu este posibilă fără înfrângerea egoismului fiecăruia. În Hristos, Biserica păstrează familia în adevărata ei unitate și comuniune.

Pentru punerea în practică a acestor recomandări spirituale și duhovnicești, participanții cer instituțiilor de învățământ teologic, profesorilor de religie din școlile publice sau private, asistenților sociali, asociațiilor creștine și parohiilor să pună în evidență dimensiunea spirituală a

familiei și să organizeze cateheze pentru tinerii care se căsătoresc, ca și pentru nașii lor. Participanții consideră că este benefic ca Biserica să coopereze cu instituțiile publice abilitate pentru protecția și susținerea familiei, prin alocații familiale decente, sprijin real pentru familiile aflate în dificultate, recunoașterea demnității mamei, școlarizarea calitativă a copiilor, servicii medicale accesibile și ocrotirea bătrânilor. Instituțiile publice abilitate, organizațiile non-guvernamentale și mass-media sunt chemate la un parteneriat viabil pentru promovarea familiei și a vieții. Participanții cer Bisericii să angajeze un dialog constructiv cu Ministerele Educației și Cercetării, Sănătății și Familiei, Culturii și Cultelor și Muncii și Solidarității Sociale, pentru a identifica mijloacele licite sau ilicite care promovează sau afectează viața de familie. Aceasta cu atât mai mult cu cât știința, care odinioară era împotriva, astăzi ne apropie de Dumnezeu.

Tot atât de importantă este și cooperarea Bisericilor cu Comunitatea europeană și considerăm că este oportună întemeierea unui Consiliu Ecumenic Național pentru apărarea vieții, care să deschidă calea aderării noastre la forumul corespunzător din Parlamentul european. Suntem recunoscători raportorului Parlamentului european, Baroneasa Emma Nicholson, pentru mesajul adresat Congresului nostru și pentru solitudinea și sprijinul acordat în vederea promovării vieții de familie și pentru protecția copilului. În fine, participanții consideră că Bisericile sunt chemate să coopereze cu ONU, pe temeiul declarației referitoare la drepturile omului, în care se precizează că familia constituie „elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la protecție din partea societății și a statului” (Art. 16). Cât privește globalizarea, aceasta va deveni viabilă și folositoare în măsura în care dimensiunea ei economică sau financiară, va fi însoțită și de o dimensiune culturală și spirituală, care să-i permită să țină seama de identitatea fiecărui popor și să contribuie la promovarea vieții și a familiei.

La început de nou mileniu, participanții la congres se angajează în lupta pentru restaurarea familiei în societatea contemporană, cu ajutorul lui Dumnezeu. Biserica lui Hristos nedespărțită din primul mileniu a luptat pentru renașterea familiei în societatea antică. Astăzi, Bisericile noastre își unesc glasurile, în demers ecumenic, pentru a protesta atât împotriva terorismului, care sacrifică oameni nevinovați, cât și împotriva procesului de dezintegrare a familiei la care asistăm.

Dorim să contribuim hotărât la renașterea spirituală și morală a familiei în societatea contemporană, fiindcă suntem convinși că familia este darul lui Dumnezeu și reprezintă viitorul omului și al întregii lumii, destinată să devină cer nou și pământ nou în Împărăția lui Dumnezeu.

CO-MODERATORI AI CONGRESULUI:

✙ NIFON
Arhiepiscopul Târgoviștei

✙ IOAN ROBU
Arhiepiscop și Mitropolit
al Bucureștilor

Sursă:

Biroul de Presă și Comunicații al Patriarhiei Române

DIN VIAȚA EPARHIEI

✦ De *Praznicul Nașterii Domnului*, în orașul Băile Herculane s-a organizat tradiționala *Rugă băănățeană*. Ruga a început cu slujba Liturghiei, oficiată de către Prea Sfinția Sa Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului. A urmat apoi, la Primăria Băile Herculane, ședința festivă a Consiliului local, unde s-a acordat titlul de *Cetățean de onoare* al orașului balnear de pe malurile Cernei Prea Sfinției Sale Dr. Laurențiu Streza, Excelenței Sale Domnului Adrian Năstase, prim-ministrul României, Domnului Ing. Pavel Bălan, prefectul județului Caraș-

Severin și Domnului deputat Iosif Armaș. Festivitățile au continuat cu sfințirea și inaugurarea *Fabricii de apă plată* din oraș, defilarea mașinilor de epocă și serbarea românească.

✦ În 17 septembrie a avut loc deschiderea festivă a cursurilor Seminarului Teologic din Caransebeș, care a primit 50 de noi elevi seminarști, viitori slujitori ai Bisericii. La festivitate a participat Prea Sfinția Sa Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului. În rândul profesorilor, de anul acesta s-au adăugat nume noi: prof. drd. Ioan Mihoc (*Disciplinele biblice*) și

prof. Vicențiu Romănu (*Dogmatică și Îndrumări misionare*). Noul director al Seminarului este pr. prof. Petru Pantîș.

✦ Duminică, 30 septembrie, parohia Potoc-Socolari s-a bucurat de vizita Prea Sfinției Sale Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului, care a târnosit biserica din Socolari și a oficiat slujba Vecerniei în parohia Potoc. Bucuria credincioșilor s-a arătat în primirea tradițională (cu cai și calească) făcută ierarhului și prin modul în care au participat la slujba arhierescă.

ACTUALITATEA CREȘTINĂ

✦ Cardinalul Christoph Schönborn, Arhiepiscopul Vienei și Primatul Austriei, a vizitat România în perioada 2–7 septembrie, pentru a cunoaște viața credincioșilor catolici din România. S-a întâlnit, de asemenea, și cu numeroși ierarhi din România.

✦ La 6 septembrie a.c., Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătorul B.O.R., a primit la Reședința patriarhală din București vizita președintelui Georgiei, Eduard Șevnadze, aflat în vizită oficială în România. S-au evocat legăturile spirituale dintre popoarele român și georgian, și personalitatea remarcabilă a mitropolitului Antim Ivireanul, georgian de origine, creator de cultură în țara noastră.

✦ La București a luat ființă *Comisia locală mixtă de bioetică* din cadrul Universității București (7 septembrie). Aceasta este a treia comisie de bioetică, după cele de la Cluj Napoca și Iași, înființate ca urmare a hotărârii din 4–5 iulie 2001 a Sfântului Sinod al B.O.R. Comisia de la București are în componență 5 teologi și 5 laici. Coordonatorul ei este P.S. Sofronie Drincec, Episcopul românilor din Ungaria.

✦ Arhiepiscopia Ortodoxă a Târgoviștei, împreună cu forurile administrative locale, a organizat în zilele de 7 și 8 septembrie a.c., de sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, sub patronajul căreia se află orașul Târgoviște, 400 de ani de la moartea voievodului creștin Mihai Viteazul. Tot acum s-au sărbătorit și 500 de ani de la întemeierea Mănăstirii Dealul. Slujba religioasă a

fost oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu ierarhul locului Î.P.S. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei, cu alți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, în prezența președintelui României și a premierului Adrian Năstase, a altor personalități ale vieții publice din țară și străinătate.

✦ Patriarhia Română, împreună cu postul de televiziune *Antena 1*, în perioada 12 septembrie – 15 octombrie, a inițiat, sub deviza „Eu vreau să merg la școală”, un program social-caritabil ce constă în colectarea de fonduri pentru cumpărarea de îmbrăcăminte, încălțăminte și rechizite școlare pentru aproximativ 2000 de copii săraci din București și din comunele învecinate, aflați în grija asociației *Diaconia* a Patriarhiei Române, cu scopul prevenirii abandonului școlar.

✦ În urma atentatelor teroriste din America, la 12 septembrie, Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a trimis o scrisoare de compasiune președintelui S.U.A., George W. Bush, pentru victimele rezultate din atacurile comise în ziua precedentă.

În ziua de 14 septembrie, de praznicul Înălțării Sfintei Cruci, a fost decretată în România *Zi de doliu național*. La ora 12, în toate instituțiile publice s-a păstrat un moment de reculegere în memoria victimelor atentatelor teroriste din S.U.A. din 11 septembrie.

✦ La invitația Patriarhului Catolicos Karekin al II-lea, Prea Fericitul

Părinte Patriarh Teoctist a vizitat Armenia în zilele de 20–24 septembrie, în principal pentru a participa la ceremoniile dedicate împlinirii a 1700 de ani de când creștinismul este religie oficială în Armenia. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de Î.P.S. Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Alba-Iuliei și de prof. univ. dr. Remus Rus.

✦ Duminică, 23 septembrie, la pomenirea zămisliirii Sf. Ioan Botezătorul, parohia ortodoxă română „La Sfânta Înviere” din Viena a trăit un eveniment de importanță istorică: punerea pietrei de temelie pentru o biserică proprie. Dimineața, pe locul viitoarei biserici, a fost săvârșită Sf. Liturghie de către Î.P.S. Serafim, mitropolitul Germaniei și Europei Centrale, P.S. Calinic al Argeșului și P.S. Laurențiu al Caransebeșului, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi și de o mare mulțime de credincioși. Răspunsurile la strană au fost date de un cor studentesc din Cluj, condus de P.C. Pr. Prof. Vasile Stanciu. Predica zilei a fost rostită, după citirea Sf. Evanghelii, de P.S. Laurențiu. La priceasnă, P.S. Calinic a adus salutul preoților și credincioșilor pe care-i păstorește, iar Î.P.S. Serafim a subliniat importanța momentului, care se înscrie într-o amplă acțiune, la nivel mitropolitan, de trecere de la provizorat la împlinire, prin efortul multor parohii românești de a-și zidi sau procura bisericii proprii. După cumpărarea bisericii și sediului mitropolitan din Nürnberg (1999), parohia din Viena este prima parohie din Mitropolie, care

➡ a reușit să adune peste 800.000 DM și să pună începutul zidirii unei biserici proprii.

✦ **Joi, 27 septembrie 2001**, la Episcopia Greco-Catolică din Lugoj a avut loc întâlnirea *Comisiei de dialog între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Unită cu Roma*, dialog început acum șase ani, pentru rezolvarea unor probleme de patrimoniu.

Biserica Ortodoxă a fost reprezentată de Î.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului (președintele comisiei ortodoxe), Î.P.S. Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Albei Iulia (vicepreședinte), P.S. Ioan Mihălțan, Episcopul Oradei, P.S. Timotei Sevițiu, Episcopul Aradului, P.S. Ioan Selejan, Episcopul Covasnei și Harghitei, P.S. Visarion Bălțat,

Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibului, P.S. Iustin Hodea, Arhiepiscop vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului.

Din partea Sfântului Sinod al BOR a participat Î.P.S. Nicolae Corneanu, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, P.S. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului și P.S. Vincentiu Griffoni, Episcop vicar patriarhal, care au luat parte cu statut de invitați.

Comisia greco-catolică a fost alcătuită din P.S. Alexandru Mesian, Episcopul Lugojului (președinte), Î.P.S. George Guțiu, Arhiepiscop *ad-personam* al Episcopiei de Cluj-Gherla (vicepreședinte), P.S. Virgil Bercea, Episcop de Oradea, P.S. Ioan Șișeștean, Episcop de Maramureș, P.S. Florentin

Crihălmeanu, Episcop auxiliar al Eparhiei de Cluj-Gherla.

S-a constatat soluționarea restituirii unor locașuri de cult, urmare a întâlnirilor comisiilor locale de dialog, precum și faptul că din cauza unor probleme apărute la nivel local între comunități, unele solicitări ale Bisericii Greco-Catolice nu au fost încă soluționate, rămânând a fi discutate în continuare.

Partea ortodoxă a solicitat sistarea proceselor juridice dintre cele două Biserici românești și rezolvarea pe calea dialogului a problemelor care mai există între ele.

✦ Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Grecești de la Ierusalim a ales ca succesor al Patriarhului Diodor I (+ 19 decembrie 2000) pe mitropolitul Irineu.

COMUNICAT DE PRESĂ

În 5 octombrie 2001, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a adresat domnului Ion Morei, Ministrul Justiției al Republicii Moldova, următoarea scrisoare:

Domnule Ministru,

Am luat cunoștință cu surprindere și amărăciune de afirmațiile Dumneavoastră recente, tendențioase la adresa Patriarhiei Române, care dovedesc că nu cunoașteți principiile care stau la baza organizării vieții bisericești în Ortodoxie.

Cu atât mai mult ne-a îndurerat intervenția Dumneavoastră, cu cât, în calitate de Ministru al Justiției, afirmațiile Dumneavoastră contrazic actul de justiție care trebuie să reflecte în lume adevărul și dreptatea dumnezeiască.

Pe de altă parte, credem că nu ar fi trebuit să-i uitați pe înaintașii care și-au jertfit viața departe de casă pentru darul sfânt al libertății și al comuniunii de limbă, teritoriu și credință cu cei de același neam. Aceste principii, de mare preț în viața și învățătura Ortodoxiei, au stat la baza actului de reactivare a Mitropoliei Basarabiei, care nu a însemnat amestec în treburile interne ale Republicii Moldova, ci respectarea libertății și voinței clerului și credincioșilor din stânga Prutului de a continua firul istoriei de la vechii domnitori și mitropoliți, fii ai aceleiași Biserici-mame și ctitori de biserici și mănăstiri dincolo de Prut, începând cu secolul al XV-lea.

Din momentul reactivării și până în prezent, Mitropolia Basarabiei a fost permanent nedreptățită și, în această situație, nevoită să apeleze la instanțele de judecată interne și internaționale, care i-au dat câștig de cauză. Nu credem ca sunteți străin de faptul că cele mai înalte foruri internaționale recunosc dreptul sfânt al libertății și slăvirii numelui lui Dumnezeu în limba părinților așa cum se întâmplă, de altfel, în toate țările democratice din întreaga lume.

Ca răspuns la afirmația „amestecului” în treburile interne, Vă aducem la cunoștință că, din 1990 și până în prezent, Patriarhia Română a intervenit pe lângă autoritățile de stat românești pentru oferirea unor burse de studii teologice câtorva sute de tineri din Republica Moldova, recomandați atât de Mitropolia Basarabiei, cât și de Mitropolia de la Chișinău, care ține de Patriarhia Moscovei.

Împărtășindu-vă cu tristețe aceste gânduri, nădăjduim, Domnule Ministru, că veți reanaliza, în duhul dreptății, solicitările clerului și credincioșilor aparținând Mitropoliei Basarabiei de a avea aceleași drepturi și libertăți ca și celelalte comunități religioase din Republica Moldova.

Cu binecuvântări,

✦ **TEOCTIST,**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

AUGUST-SEPTEMBRIE 2001

Joi, 2 august

Prea Sfinția Sa participă la întrunirea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Banatului, organizat la Episcopia Aradului și Hunedoarei, cu ocazia desfășurării examenului de *Capacitate preoțească*.

Duminică, 5 august

Slujește Sfânta Liturghie în catedrala mitropolitană din Craiova, alături de Î.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei și alți arhierei, cu ocazia hirotonirii întru arhiereu a P.C. Arhim. Gurie Grosu, ca Episcop vicar al Mitropoliei Olteniei, cu titlul de *Strehăianu*. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteau, consilier economic al Episcopiei Caransebeșului.

Luni, 6 august (Schimbarea la Față)

Cu ocazia hramului, oficiază Sfânta Liturghie la Mănăstirea Almăj-Putna.

Sâmbătă, 11 august

Oficiază Sfânta Liturghie în capela Episcopiei Caransebeșului și hirotonește întru diacon pe tânărul Gașpar Mihai.

Duminică, 12 august

Slujește Sfânta Liturghie în biserica parohiei Eftimie Murgu. Hirotonește întru preot pe P.C. Diac. Gașpar Mihai, pe seama parohiei Eftimie Murgu. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteau, consilier economic al Episcopiei Caransebeșului.

Luni, 13 august

Prezidează comisia de examen întrunită pentru ocuparea parohiilor Oravița Română, Protopopiatul Oravița și Călnic, Protopopiatul Reșița.

Miercuri, 15 august**(Adormirea Maicii Domnului)**

Oficiază Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din Teiuș-Caransebeș, cu ocazia hramului. Hirotonește întru diacon pe tânărul Sebastian Horgoș.

Joi, 16 august

Slujește Sfânta Liturghie în parohia Macoviște, Protopopiatul Oravița, cu ocazia hramului.

Vineri, 17 august

Primește membrii Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Banatului la reședința Episcopiei Caransebeșului și participă la ședința Sinodului întrunit cu prilejul susținerii examenului de

Capacitate preoțească pentru candidații din Eparhia Caransebeșului.

Duminică, 19 august

Slujește Sfânta Liturghie în catedrala mitropolitană din Craiova, alături de Î.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei și alți arhierei, cu ocazia hirotonirii întru arhiereu a P.C. Arhim. Nicodim, ca Episcop vicar al Mitropoliei Olteniei, cu titlul de *Gorjanul*. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteau, consilier economic al Episcopiei Caransebeșului.

Vineri, 21 august – Luni, 24 august

Prezidează *Comisia specială de canonizare a sfinților*, întrunită la Mangalia, unde s-au discutat *Acatistul și Slujba Sf. Vasile de la Poiana Mărului* și *Acatistul Sf. Teodosie al II-lea, mitropolitul Moldovei*.

Duminică, 26 august

Alături de Î.P.S. Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, slujește Sfânta Liturghie și târnosește biserica din Petrești, Arhiepiscopia Alba Iuliei. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteau, consilier economic al Episcopiei Caransebeșului.

Miercuri, 29 august**(Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul)**

Slujește Sfânta Liturghie la Catedrala episcopală din Caransebeș și hirotonește întru preot pe P.C. Diac. Ifrim Cristian, pe seama *Bisericii de lemn* din Caransebeș.

Vizite canonice la mai multe parohii din Reșița.

Duminică, 2 septembrie

Oficiază Slujba Sfintei Liturghii în biserica parohiei Bucova. Hirotonește întru preot și instalează în parohie pe noul paroh, Sebastian Horgoș. Hirotonește întru diacon pe tânărul Petrean Nicolae Ciprian.

Sâmbătă, 8 septembrie**(Nașterea Maicii Domnului)**

Cu ocazia hramului, slujește Sfânta Liturghie și predică în orașul Băile Herculane. Hirotonește întru diacon pe rasoforul Calinic Molnar de la Schitul „Piatra Scrisă”.

La Primăria orașului Herculane, Prea Sfinția Sa primește titlul de *cetățean de onoare* al orașului Herculane.

— participă la Slujba Sfintei Cununii a tinerilor Nițulescu Adrian și Albu Lavinia Maria.

Duminică, 9 septembrie

Oficiază Sfânta Liturghie în parohia Milcoveni, protopopiatul Oravița, unde hirotonește întru preot pe P.C. Diac. Petrean Nicolae Ciprian și îl instalează ca paroh. Hirotonește întru diacon pe tânărul Daia Viorel. A fost însoțit de P.C. Ioan Văran, protopopul Oraviței.

Duminică, 16 septembrie

Slujește Sfânta Liturghie în biserica Parohiei Rugi, Protopopiatul Caransebeș. Hirotonește întru preot pe P.C. Diac. Daia Viorel, pe seama Parohiei Șopotu Nou, protopopiatul Băile Herculane și întru diacon pe tânărul Cristian Franț. A fost însoțit de P.C. Pr. Liviu Mihai Drăgan, protopopul Caransebeșului.

Luni, 17 septembrie – Marți, 18 septembrie

Participă la întrunirea ecumenică cu tema „Sfântul Ioan Scăraru și Muntele Sinai” organizată la Mănăstirea Bose de lângă Torino – Italia. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteza, consilier economic al Episcopiei Caransebeșului.

Joi, 20 septembrie – Sâmbătă, 22 septembrie

La Mănăstirea Bose – Italia, ia parte la lucrările celui de-al IX-lea Congres ecumenic internațional, tema dezbătută fiind: „Despre monahismul rus”.

Duminică, 23 septembrie

Slujește Sfânta Liturghie și Slujba punerii pietrei de temelie a noii biserici românești din Viena – Austria, alături de Î.P.S. Serafim Joantă, Mitropolitul Europei Centrale și P.S. Calinic Argeșanul, Episcopul Argeșului și Muscelului. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteza, consilier eparhial.

Joi, 27 septembrie

În orașul Lugoj, participă ca invitat la lucrările Comisiei de dialog între Biserica Ortodoxă și cea greco-catolică.

Duminică, 30 septembrie

Vizită canonică în parohia Potoc-Socolari, slujește Sfânta Liturghie și târnosește biserica în filia Socolari, iar Slujba Vecerniei o oficiază în Potoc. Preotul paroh Călin Ianchiș, a fost distins cu rangul de *sachelar*. Hirotonește întru preot pe P.C. Diac. Cristian Franț, pe seama parohiei Fârlug, protopopiatul Reșița, iar întru diacon pe tânărul Grozăvescu Florin. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Berteza, consilier eparhial și de P.C. Pr. Ioan Văran, protopopul Oraviței.

— a consemnat **Daniel Aron Alic**, secretar eparhial —

Preot OLARIU PAVEL
(1933–2001)

S-a născut la 1 nov. 1933 în comuna Buchin (Caraș-Severin).

După absolvirea Școlii Tehnice Silvice din Caransebeș, a urmat cursurile Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, funcționând ulterior ca preot în localitățile Naidăș (1968–1972), Rugi (1972–1977) și Buchin (1977–1994).

În timpul păstoririi sale în aceste parohii, împreună cu credincioșii, a realizat destule lucruri deosebite în folosul comunității.

Astfel, la Naidăș a realizat electrificarea bisericii și s-a ocupat de cumpărarea unei case parohiale, iar la Rugi a înființat corul bisericesc.

În parohia Buchin, sub păstorirea sa au fost realizate mai multe lucrări, dintre care amintim: refacerea completă a fațadei bisericii, pictarea interiorului, construirea cafasului pentru cor, împrejmuirea cu gard de fier a cimitirului, schimbarea completă a tablei de pe turnul bisericii ș.a.m.d.

Tot în parohia Buchin, împreună cu directorul Seminarului Teologic Caransebeș, pr. prof. Nicolae Belean, a înființat corul bisericesc.

La 25 august 2001, după o lungă și grea suferință, a trecut la cele veșnice.

Fie-i țărâna ușoară!

Am înflorit statuie

— tatălui meu —

O lacrimă stingheră din ochiul meu se naște
Și-n noaptea grea veghează făclia ta de Paște.
Mormântul ți-e alături, înveșmântat în taină,
Pământul te cuprinde, e-acuma noua-ți haină.

Din candela visării începi încet să picuri
Lăsând în urmă lumea creată din nimicuri.
Nu te mai doare, tată, deloc nici o-ntrebare,
Durerea lumii noastre acum nu te mai doare.

Și ca să fiu cu tine și să îți fiu de strajă
Am înflorit statuie ca-ntr-un crâmpei de vrajă
Iar din mormântu-ți reavăn și crucea de stejar
Îngenunchind în noapte, eu mi-am făcut altar.

Sorin Olariu

Librăria Diecezană — BUCURII EDITORIALE

